

PAUKENSLAG!

>> blad van de vakgroep neerlandistiek, universiteit belgrado >> list grupe za nederlandistiku, univerzitet u beogradu

>> nummer/broj 15

>> 2014/2015

- >> Entoen
- >> 5949 dana
Velike Nizozemske
- >> Een troostlokaal
voor de 21ste eeuw
- >> Letterenfonds
vertaalprijs voor 2014
- >> Herman Koppeschaar
- >> Boddy&Copper
- >> Verslagen



grupa
za nizozemske
studije

PAUKENSLAG!

»» VOORWOORD

Beste lezers,

Voor jullie ligt de splinternieuwe, vijftiende uitgave van het studententijdschrift *Paukenslag!*. Dit nummer sluit perfect bij het vorige aan. Met veel plezier kunnen we meedelen dat het vertaalproject rond de *Canon van de Nederlandse nationale geschiedenis* afgerond is en dat de Servische vertaling (naast een Engelse, Duitse, Poolse, Turkse, Arabische en Indonezische) eveneens dra op *entoen.nu* zal verschijnen. In het eerste gedeelte van dit nummer kunnen jullie een keuze van de artikelen die vertaald zijn door de huidige generatie van vierdejaarsstudenten lezen, terwijl we jullie voor de overige artikelen naar de *entoen.nu* website kunnen doorverwijzen.

Daarnaast bevat deze uitgave ook een aantal interessante vertalingen: een artikel waaruit je meer over de Nederlandse identiteit te weten kan komen, een brief van een Belg aan de burgemeester van Belgrado, een gedicht van een koperhandelaar die door Hugo Claus geïnspireerd is, en een tekst over Herman Koppeschaar, een Nederlandse militaire arts die tijdens de Balkanoorlogen in Montenegro heeft gewerkt. En daarmee is het vertalen als thema nog niet uitgeput. In een interview die ze aan professor Ludo Beheydt schreef, vertelt de winnares van de *Letterenfonds vertaalprijs* voor 2014, professor Jelica Novakovic-Lopušina, over haar jarenlange ervaringen als vertaalster van Nederlandse literatuur.

In oktober 2014 werd er een vertaalworkshop georganiseerd door het *Nederlands Letterenfonds* en het *Vertalershuis Amsterdam* – een goede reden dus om hieraan een volledig nummer van *Erzamo* (een jaarboek voor Nederlandstalige literatuur in vertaling) te wijden. Hier kunnen jullie alvast lezen wat de studenten die deelnamen daarvan vonden. Dankzij de workshop is er een samenwerking tussen de Afdelingen Neerlandistiek in Zagreb en Belgrado ontstaan, en dit niet alleen tussen de professoren, maar eveneens tussen de studenten. Zo vond een artikel van onze collega uit Zagreb ook een plaatsje in ons tijdschrift en kunnen we jullie een inzicht in de Afdeling Neerlandistiek van onze burens bieden. Dankzij de verschillende studiebeurzen hadden onze studenten natuurlijk ook vorig jaar de gelegenheid om een tijdje op Europese universiteiten te studeren. De samenwerking, gedreven door het vertalen en de talenstudie in het algemeen, waaiert ook vele andere richtingen uit, met als resultaat o.a. de vele Lage Landse professoren die ons leslokaal bezoeken en lezingen over verschillende thema's in verband met cultuur en literatuur houden. Over al deze samenwerkingen kunnen jullie meer lezen in de sectie *Verslagen*.

Ten slotte kondigen we een masterproefschrift van de drie masterstudenten aan. Dit behelst, in opdracht van het *Anne Frank Huis* in Amsterdam, een vertaling van Judith Herzbergs toneelstuk *Kras*, en dit vergezeld van drie wetenschappelijke artikels over de schrijfster en haar werk, evenals enkele interessante vertaalproblemen.

Tot volgend jaar!

De redactie

➤➤ PREDGOVOR

Dragi čitaoci,

Pred vama se nalazi najnovije, petnaesto izdanje studentskog časopisa *Paukenslag!*. Ovaj broj se savršeno nadovezuje na prethodni. Sa velikim zadovoljstvom vas obaveštavamo da je projekat prevođenja *Kanona holandske nacionalne istorije* završen i da će na internet stranici *entoen.nu* uskoro biti postavljen prevod svih članaka na srpski jezik (pored engleskog, nemačkog, poljskog, turskog, arapskog i indonežanskog prevoda). U prvom delu ovog broja možete da pročitate izbor tekstova koje je prevela sadašnja generacija studenata četvrte godine, a za ostale članke vas upućujemo na sajt *entoen.nu*. Pored toga, ovo izdanje sadrži još neke zanimljive prevode: članak iz koga možete da saznate više o holandskom identitetu, pismo jednog Belgijanca upućeno gradonačelniku Beograda, pesmu jednog trgovca bakrom koga inspiriše Hugo Klaus, kao i prevod studenata treće godine.

I time prevođenje kao tema nije iscrpljeno. U intervjuu koji je dala profesoru Ludou Behejdtu, dobitnica *Prevodilačke nagrade Nizozemskog književnog fonda (Het Nederlands Letterenvonds)* za 2014. godinu, profesorka Jelica Novaković-Lopušina priča o svojim iskustvima tokom dugogodišnjeg prevođenja nizozemske književnosti.

Oktoobra 2014. godine održana je prevodilačka radionica u organizaciji *Nizozemskog književnog fonda* i *Prevodilačke kuće* iz Amsterdama (*Vertalershuis*), čemu je posvećen ceo ovogodišnji broj godišnjaka *Erazmo*, a ovde možete da pročitate utiske studenata koji su učestvovali. Zahvaljujući radionici nastala je i saradnja između Grupa za Nederlandistiku iz Zagreba i Beograda i to ne samo među profesorima, već i među studentima. Tako je članak jedne naše koleginice iz Zagreba našao svoje mesto u ovom broju, pa možemo da vam pružimo i uvid u rad Grupe za nizozemske studije naših suseda. Naravno, naši studenti su i ove godine imali priliku da određeno vreme studiraju na evropskim univerzitetima zahvaljujući raznim stipendijama. Saradnja, koja je podstaknuta prevođenjem i studijama jezika uopšte, odvija se i u mnogim drugim smerovima, pa je tako veliki broj profesora iz Nizozemlja došao u našu učionicu kako bi održali predavanja na različite teme u vezi sa nizozemskom kulturom i književnošću. O svim ovim vidovima saradnje možete više da pročitate u odeljku *Izveštaji*.

Na kraju, najavljujemo zajednički master rad tri studentkinje. Radi se o projektu *Kuće Ane Frank* iz Amsterdama, u okviru kog će biti objavljen prevod drame *Kras*, holandske spisateljice Judit Herzberh (*Judith Herzberg*), kao i tri naučna članka: o spisateljici, njenom radu, kao i o zanimljivim prevodilačkim problemima.

Vidimo se sledeće godine!

Redakcija

INHOUD//SADRŽAJ

07 VERTALINGEN // PREVODI

08 Entoen

09 *Limes 47 -ca. 400*

10 *Hebban olla vogala ca. 1100*

Karlo V 1500-1558

12 *Ikonoklastični neredi 1566*

13 *Republika 1588-1795*

14 *Istočnoindijska kompanija 1602-1799*

Amsterdamski pojas kanala 1613-1662

16 *Hugo Grocijus 1583-1645*

17 *Državna Biblija 1637*

18 *Napoleon Bonaparta 1769-1821*

19 *Kralj Vilem I 1772-1843*

20 *Ustav 1848*

21 *Maks Havelar 1860*

22 *Pobuna protiv dečijeg rada 19. vek*

23 *Prvi svetski rat 1914-1918*

24 5949 dana Velike Nizozemske

Preispitivanje kolektivnog identiteta u periodu između 1815-1830. godine i nakon toga

Een troostlokaal voor de 21ste eeuw

29 De brief van Sven Peeters aan de burgemeester van Belgrado

//Pismo Svena Petersa gradonačelniku Beograda

33 biografie//biografija: Herman Koppeschaar

34 poëzie//poezija: Boddy&Copper

36 interview//intervju: „Da bi prevodio holandsku književnost na srpski jezik, čovek mora biti pomalo lud”

39 VERSLAGEN//IZVEŠTAJI

40 Afdeling Neerlandistiek, Zagreb//Katedra za nederlandistiku, Zagreb

42 Gastlezingen//Gostujuća predavanja

44 Verslagen studiebeurzen//Izveštaji sa stipendija

52 AANKONDIGINGEN//NAJAVE

Vertaling van *Kras*, Judith Herzberg//Prevod drame *Kras*, Judith Herzberg

VERTALINGEN
>> PREVODI

>> ENTOEN

Inleiding

Twee jaar geleden hebben de vierdejaarsstudenten Neerlandistiek te Belgrado een nieuw vertaalproject opgestart – in de lessen hebben ze namelijk een aantal vensters vertaald van de website *entoen.nu* (*Canon van de Nederlandse nationale geschiedenis*). Aanvankelijk leek dit gewoon een interessante vertaal oefening, maar uiteindelijk besloten we er iets waardevols van te maken.

Vorig jaar hebben de studenten dus opnieuw een bijdrage geleverd aan het project. Aangezien er veel vensters zijn en niet allen daarvan vertaald waren, was het dit jaar vanzelfsprekend om de traditie voort te zetten door de ontbrekende vensters van de website onder handen te nemen. Omwille van het feit dat het aantal vensters per tijdschrift beperkt is, zijn er slechts enkele daarvan in dit nummer te vinden. Goed nieuws is dat we dit jaar het laatste gedeelte aan het project hebben toegevoegd – al vanaf september zal de Servische vertaling van de vensters terug te vinden zijn op de website van de *Canon*.

Het criterium voor het kiezen van vensters was in het begin vooral gebaseerd op de aantrekkelijkheid van de thema's, maar dit academiejaar was ons doeleinde om dit project te voltooien. Het ultieme doel van deze vertalingen is het Servische publiek vertrouwd te maken met een aantal belangrijke gebeurtenissen en begrippen uit de Nederlandse geschiedenis.

Nogmaals danken wij onze docente Bojana Budimir voor de goede begeleiding, waarmee ze dit project mede mogelijk heeft gemaakt.

Uvod

Studenti četvrte godine Niderlandistike su pre dve godine započeli novi prevodilački projekat: tokom predavanja su prevodili niz prozora sa internet sajta *entoen.nu* (*Kanon nizozemske nacionalne istorije*). Ovo je u početku bila samo interesantna prevodilačka vežba, međutim, na kraju smo odlučili da od toga napravimo nešto korisno.

Prošlogodišnji studenti su takođe svojim radom doprineli projektu. Budući da na sajtu postoji dosta prozora i da nisu svi bili prevedeni, ove godine se podrazumevalo da nastavimo tradiciju. Preveli smo preostale prozore sa sajta, a s obzirom na to da je broj prozora po časopisu ograničen, samo neki od njih se mogu naći u ovom broju. Dobra vest je to da smo ove godine završili poslednji deo projekta – od septembra će srpski prevod prozora biti dostupan na sajtu *Kanona*.

Kriterijum za izbor prozora se s početka ovog projekta zasnivao pre svega na atraktivnosti tema, a ove godine je naša namera bila da projekat privedemo kraju. Krajnji cilj ovih prevoda je upoznavanje srpske publike sa značajnim događajima i pojmovima iz nizozemske istorije.

Još jednom se zahvaljujemo svojoj asistentkinji Bojani Budimir za pomoć i podršku kojima je doprinela ostvarenju ovog projekta.

Sara Ković & Hristina Stanković

Limes 47 - ca. 400

Na granici rimskog sveta

Pre dve hiljade godina granica ogromne Rimske imperije prolazila je kroz Nizozemlje. Rajna, koja se preko Ksantena, Utrehta i Alfena na Rajni ulivala u Katvejk, formirala je Limes (latinska reč za granicu). U očima Rimljana severno od reke Rajne počinjao je varvarski svet. Tu su živela germanska i keltska plemena, uključujući Frižane i Saksonce. Rimljanima Rajna nije predstavljala samo granicu već i veliku transportnu rutu. Robne zalihe su se prevozile čamcima.

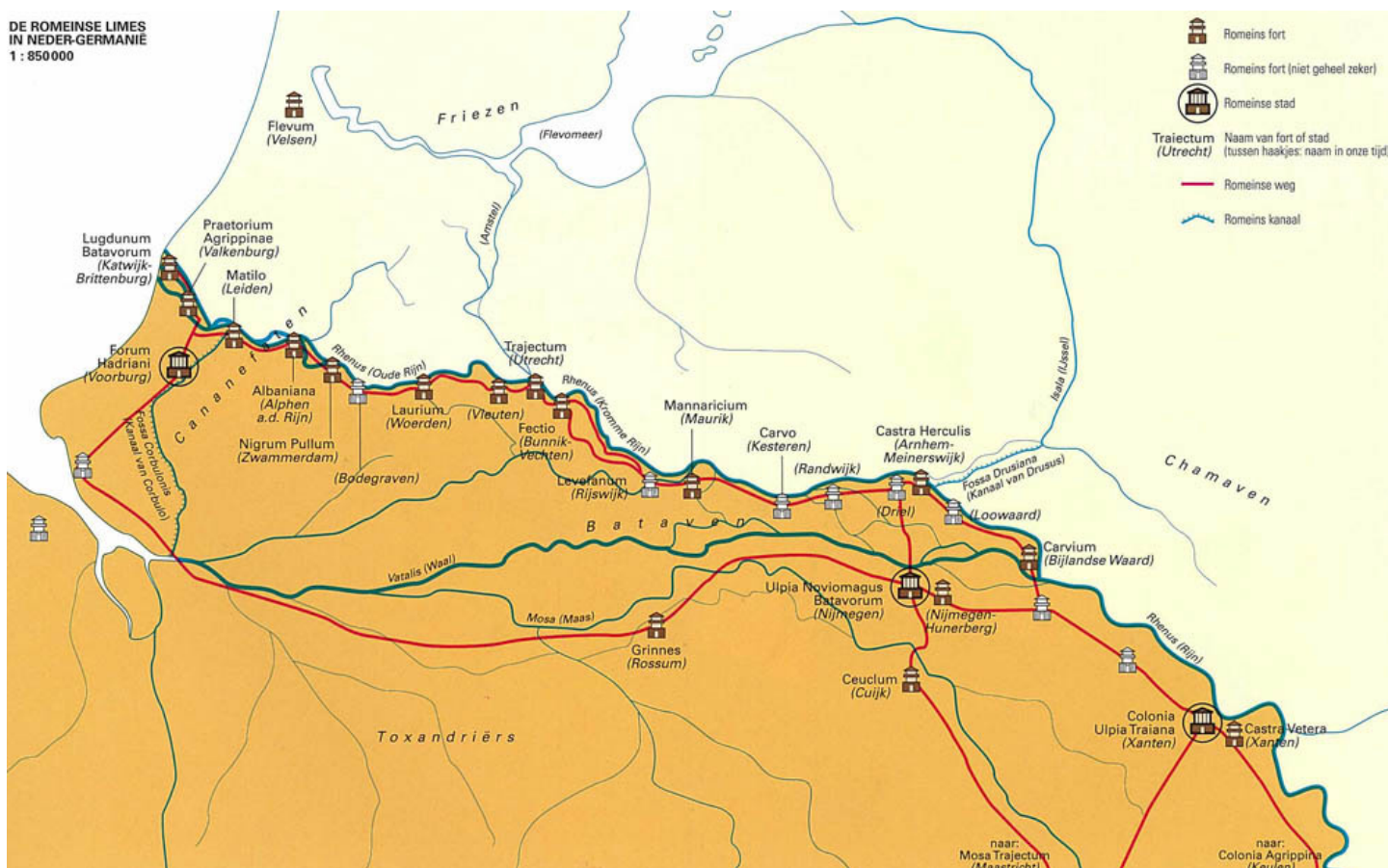
Duž Rajne Rimljani su ravnomerno rasporedili stražarska mesta i vojne logore kako bi branili svoju teritoriju od neprijateljskih invazija sa severa. Većina ovih logora mogla je da primi nekoliko stotina vojnika, ali u blizini Njmehena nikao je logor koji je mogao da primi dve legije od šest hiljada ljudi.

Prisustvo tako dobro obučениh rimskih vojnika sa sjajnim oklopima, šlemovima, štitovima i mačevima mora da je ostavilo snažan utisak na lokalno stanovništvo. Sa pojavom rimske arhitekture i izgled okoline se radikalno promenio.

Južno od granice – dakle na rimskoj teritoriji – obitali su između ostalih i Batavci koji su živeli u miru sa Rimljanima, a mnogi od njih su služili u rimskoj vojsci. Međutim, godine 69. pobunili su se protiv Rimljana iskoristivši nemire u Carstvu nakon smrti cara Nerona. Njihov vođa bio je Gaj Julije Civilis, Batavac koji je služio 25 godina u rimskoj vojsci. Izgledalo je da će pobuna biti uspešna, ali su ih Rimljani porazili nakon nekoliko meseci. Gaj Julije Civilis nije postigao ništa. Ipak, nakon nekoliko vekova uka-

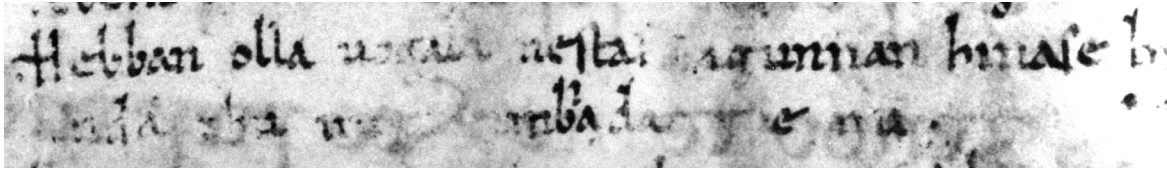
zana mu je čast kao pravom heroju. Intelektualci šesnaestog veka tvrdili su da su se Batavci pobunili iz ljubavi prema slobodi i da ih zbog toga valja smatrati pravim precima današnjih Holanđana. Međutim, to govori više o ovim intelektualcima nego o Batavcima.

Broj germanskih invazija se u trećem veku znatno povećava. Rezultat je bilo konačno povlačenje Rimljana iza Alpa. Nekoliko holandskih gradova duž reke Rajne potiče iz rimskog doba, kao što se može videti na srednjovekovnoj kopiji rimske karte. Još uvek se prilikom iskopavanja često otkrivaju arheološki nalazi. Tako su, na primer, prilikom izgradnje nove četvrti u gradu Utrehtu pod imenom Lejdenska Rajna pronađeni osmatračnica i dva broda.



Hebban olla vogala ca. 1100

Početak nizozemske pismenosti



Hebban olla vogala nestas hagunnan hinase hic enda thu - wat unbidan we nu?

Iako je na prvi pogled jedva razumljiva, prethodna rečenica napisana je na nizozemskom jeziku. Ova rečenica, napisana pre hiljadu godina, predstavlja ujedno i prvi poznati pisani trag na nizozemskom jeziku. Doslovan prevod glasi: „Sve su ptice počele da svijaju svoja gnezda, osim tebe i mene – šta čekamo?“ Ili: „Sve ptice svijaju svoja gnezda, osim tebe i mene – šta čekamo?“ Ova dva stiha najverovatnije potiču iz, moglo bi se reći, najstarije ljubavne pesme na nizozemskom. Ove stihove je oko 1100. godine

zapisao flamanski kaluđer koji je boravio u jednom manastiru u Engleskoj, dok je isprobavao pero. Njegovu svakodnevicu većinom je ispunjavalo prepisivanje latinskih i staroengleskih tekstova. Povremeno je morao naoštriti gušćije pero kojim je pisao. Pre nego što bi nastavio da radi, na poslednjoj stranici knjige koju je prepisivao, isprobao bi da li pero dobro piše. Tada bi često zapisao prvo čega se setio. U slučaju našeg kaluđera bio je to ljubavni stih koji mu je ostao u pamćenju iz mladosti koju je proveo u

Flandriji: *Hebban olla vogala...*

Dakle, ovaj događaj je bio samo puka slučajnost i tek će se nekoliko vekova kasnije tumačiti kao početak novog fenomena: nizozemski jezik se počeo koristiti kao sredstvo izražavanja u pisanoj književnosti. Naravno, nije nikakva slučajnost što je ovaj stih na nizozemskom proizašao iz pera kaluđera u manastiru i ostao sačuvan u crkvenoj knjizi. Pisanje je dugo spadalo u domen kaluđera, a pisana reč se prvenstveno koristila za svete crkvene tekstove na latinskom.

Karlo V 1500-1558

Nizozemlje pod jedinstvenom upravom

Nizozemlje se u prvoj polovini šesnaestog veka sastojalo od različitih područja sa sopstvenim zakonima i propisima. Međutim, sva ova područja su imala nešto zajedničko: Habzburškog vladara Karla V. Karlov otac, vojvoda Filip Lepi, bio je potomak vladajuće dinastije Burgundije, koja je od kraja četrnaestog veka došla u posed velikog broja vojvodstava i grofovija u Nizozemlju. Njegova majka je bila naslednica krune španskih kraljevina Aragona i Kastilje. Kako je Filip umro dok je Karlo još bio mlad, svoju vladavinu započeo je rano. Kao petnaestogodišnjak je, 1515. godine, postao vladar Nizozemlja, a godinu dana kasnije i kralj Španije i poseda u Novom svetu, da bi 1519. godine bio izabran za cara Nemačkog carstva.

U Evropi je neko po prvi put nakon Karla Velikog vladao tako velikim carstvom. Međutim, vladati carstvom gde sunce nikad ne zalazi donelo je sa sobom

i probleme. Suočen sa nezadovoljstvom nemačkih kneževa, napredovanjem Turaka i francuskim kraljem koji je nepoverljivo pratio napredak njegovih snaga, Karlo je išao iz rata u rat. To je zahtevalo mnogo novca, koji je delom pristizao i iz prosperitetnog Nizozemlja. U međuvremenu je pokušao da stavi Nizozemlje pod jedinstvenu upravu i osvojio je poslednje preostale nezavisne pokrajine u ovom regionu: Hroningen i Helre (današnji Helderland).

Nisu svi podržavali ovakvu centralizovanu upravu. Gradovi su se bunili protiv visokih poreza i čuvali su svoje privilegije, dok je plemstvo štitilo svoje funkcije od Karlovih novih činovnika. Mnoge pristalice i simpatizeri reformacije povećavali su tenziju. Karlo je izuzetno držao do jedinstva crkve i preduzimao oštre mere protiv onih koji su bili drugačijeg mišljenja: oni koji su kritikovali Rimokatoličku crkvu dovodi-

li su do podela. Uveo je stroge zabrane za jeretike, na zaprepašćenje sve brojnije grupe članova gradskih uprava i plemstva, koji su propovedali versku toleranciju.

Bilo mu je tek pedeset pet godina kada je abdicirao 25. oktobra 1555. godine, u Zlatnoj sali svoje palate u Briselu, potpuno iznuren brigama o administrativnoj situaciji i kostoboljom. Uz podršku mladog princa Vilema Oranskog, ispričao je prisutnima o svojoj ljubavi prema Nizozemlju, mnogim naporima koje je uložio tokom svoje vladavine i greškama koje je napravio. Nakon toga tražio je oproštaj i zamolio prisutne da njegovom nasledniku, sinu Filipu II, budu podjednako odani kao što su njemu uvek bili. Poslednji period svog života Karlo je proveo u jednom španskom manastiru, gde je i umro 1558. godine.



Ikonoklastični neredi 1566

Verski sukob

Godinu 1566. savremenici su zvali godinom čuda. Zaista je to bila čudotvorna godina, zbog dramatičnih događaja koji su se velikom brzinom smenjivali. Dvestotine plemića je 5. aprila predalo peticiju namesnici grada Margareti od Parme. Želeli su da se prestane sa verskim progonima, kao i da se sazove Staleška skupština kako bi se raspravljalo o problemima u zemlji. Namesnicu je zaprepastila brojnost plemstva, međutim, savetnik joj je došapnuo: „To su samo gezi” (prosjaci). Iz tog razloga su ti isti plemići, kada su se nekoliko dana kasnije ujedinili, odlučili da se nazovu gezi. Od tada su, radi prepoznavanja, nosili prosjačku posudicu oko pojasa i novčić oko vrata. Koristeći nesigurnost koja je nakon predaje peticije ovladala državnom upravom, nezadovoljno plemstvo je u narednim mesecima sve otvorenije pružalo otpor. Istovremeno su se i pristalice „nove vere” okupljale na otvorenom kako bi slušale propovedi putujućih kalvinističkih propovednika. Na dan 10. avgusta je jedna od tih propovedi dovela do pljačkanja obližnjeg manastira. To se dogodilo kod mesta Stenvorde u Flamskom Vesthuku, snažnom centru tekstilne industrije Nizozemlja. U nedeljama i mesecima nakon toga usledila su haranja i pljačkanja drugih crkava i manastira, prvo u ostalim delovima Vesthuka, a kasnije i u ostalim delovima Flandrije i Brabanta, da bi od kraja avgusta zahvatila i Severno Nizozemlje. Gledajući unazad, bilo je dosta znakova koji su nagoveštavali događaje koji će uslediti. Veliki progoni jeretika koji su doveli do stradanja nedužnih muškaraca i žena, nezaposlenost i neu-

spele žetve, doveli su do toga da je situacija bila zapaljiva. Tog leta vladali su zaprepašćenje i čuđenje i kružile su nezamislive glasine. Ikonoborci su dolazili iz svih društvenih slojeva. Bilo da su iz visokog ili niskog staleža, bogati ili siromašni, muškarci ili žene, stari ili mladi, upadali su u crkve, uništavali slike svetaca i druga umetnička dela, i pljačkali skladišta manastira. Njihovi motivi bili su različiti kao i njihova životna priča. Pojedini su mrzeli sveštenike zbog privilegija koje su imali, drugi su bili nezadovoljni svojim bednim životom, a s druge strane, neki su bili samo znatiželjni, dok su kalvinisti smatrali da crkve treba da očiste od papskog praznoverja. Oni su

ispijanjem vina za pričešće, gaženjem hostija ili hranjenjem ptica njima, kao i razbijanjem slika svetaca, želeli da demistifikuju simbole katoličke vere i time jasno stave do znanja da je katolicizam postao samo izopačeni šou koji skrnavi pravu veru. Calvinisti su želeli da uklanjanjem slika svetaca, oltara, umetničkih dela i ostalog nepotrebnog luksuza, obnove vezu sa ranijim i, u njihovim očima, čistim hrišćanima, i da iskorene viševekovnu korupciju i slavljenje lažnih svetaca. Protestantima su, od tada, takve crkve pre svega bile pogodne za bogoslužje tokom kojeg je prenošena reč Božija: čitanje i tumačenje Biblije obavljao je propovednik.



Republika 1588-1795

Jedinstveni politički fenomen



Godine 1609. Dvanaestogodišnje primirje (*Twaalfjarige Bestand*) dovelo je do privremenog prekida rata protiv Španije koji je Vilem Oranski započeo vojnim upadima 1568. godine. Klas Janszon Viser sastavio je posebno za ovu priliku kartu Nizozemlja u obliku lava (*Leo Belgicus*). Na njoj je sedamnaest nizozemskih provincija ponovo prikazano kao celina koja živi u miru, zahvaljujući prekidu vatre koje u donjem desnom uglu karte simbolično predstavlja uspavani bog Mars. U stvarnosti se, međutim, zbog ustanka i Osamdesetogodišnjeg rata koji je iz njega proistekao, Nizozemlje raspalo u dve nove države: špansko Nizozemlje na jugu i Republiku sedam ujedinjenih nizozemskih provincija na seve-

ru. Novonastala republika je zahvaljujući Dvanaestogodišnjem primirju doživela važan diplomatski uspeh, iako će tek 1648. godine Minsterskim mirom postati međunarodno priznata kao suverena država.

Republika je bila izuzetak u Evropi u rano moderno doba, gde su monarsi vodili glavnu reč. Niko od ustanika nije tada svesno težio ka republici: želeli su samo da obnove „stara dobra vremena“, kada su monarsi garantovali slobode i privilegije svojim gradovima, pokrajinama i podanicima. Za takvim monarhom se tragalo nakon što je Filip II abdicirao, ali on nije pronađen. Zato su preostalih sedam ustaničkih pokrajina 1588. godine oformile republiku. Rezultat toga je neobično državno

uređenje u kome je glas svake provincije bio podjednako važan na zasedanju Staleške skupštine. Članovi su imali pravo da se konsultuju, odnosno, delegati su mogli da se vrate u svoju pokrajinu radi dogovora. Zbog toga je donošenje odluke moglo da potraje što, u praksi, nije bilo tako loše. Bogata provincija Holandija donosila je najviše novca, pa je zato vodila glavnu reč. Najviši državni službenik Holandije, radpenzionaris, obavljao je istovremeno funkciju neke vrste premijera, ministra finansija i ministra spoljnih poslova. Pored toga, obično je neko iz dinastije Oranski obavljao funkciju namesnika (*stadhouder*). Ovaj termin doslovno znači „zamenik monarha“, međutim, ova funkcija nije bila ništa više do ostatak iz prošlosti vremena: naime, više nije bilo monarha kojeg je trebalo zameniti. Namesnik se, kao pripadnik visokog plemstva iz dinastije Oranski-Nasau (time i potomak Vilema Oranskog) i vrhovni komandant oružanih snaga, isticao u odnosu na druge glavešine i činovnike. Dok su oni većinu svog vremena provodili na zasedanjima, namesnici kao što su Maurici Frederik Hendrik postizali su značajne vojne pobeđe nad Špancima. Imali su u sebi nešto plemićko, iako su formalno bili u službi pokrajinskih Skupština. Namesnik i radpenzionaris su lako mogli doći u sukob. Tokom Dvanaestogodišnjeg primirja to se po prvi put i dogodilo i imalo je dramatičan ishod. Nakon žestokog političkog i verskog sukoba, namesnik Mauric je, pod optužbom za veleizdaju, uhapsio Johana van Oldenbarnevelta, koji je pogubljen 13. maja 1619. godine.

Istočnoindijska kompanija 1602-1799

Prekomorska ekspanzija

Mauricijus, Holandija i Amsterdam bila su imena tri trgovačka broda koja su u pratnji malog jedrenjaka Dajfkena 2. aprila 1595. zaplovila sa Teksela ka „Istoku“. Bila je to uzbudljiva avantura; avgusta 1597. godine sa puta su se vratila tri od četiri broda, i samo 87 od 249 članova posade. Dobit je bila skromna. Ipak, ovaj prvi nizozemski pomorski poduhvat u Aziji predstavljao je uspeh jer je otvorio trgovački put prema Istoku.

Ubrzo su usledile i druge ekspedicije. Zahvaljujući svojoj snažnoj i teško



naoružanoj posadi trgovci iz Zelanda i Holandije brzo su nadmašili Portugalce koji su već poznavali ovu rutu i na taj način učinili Engleze ljubomornima. Brodovi su se vraćali u domovinu bogato natovareni robom iz kolonija, kao što su biber i muškatni orah. Kako bi ograničio tržišno nadmetanje među njima, Johan van Oldenbarnevelt je inicirao osnivanje Istočnoindijske kompanije (VOC). Ova kompanija je 20. marta 1602. stekla monopol nad celokupnom trgovinom u azijskim vodama počev od Rta dobre nade. U ime Republike, Kompanija je bila ovlašćena da zaključuje ugovore, ratuje i upravlja osvojenim područjima.

Istočnoindijska kompanija se razvila u moćnog igrača. „Od ovoga se može napraviti nešto veliko“, napisao je Jan Pitzerszon Kun upravi Istočnoindijske kompanije (*Heren XVII*) koja se nalazila u dalekoj domovini. Godine 1619. Kun je osvojio grad Džakartu i tu osnovao Bataviju. Pisao je da će Džakarta postati najvažnije mesto u celoj Indoneziji, te da je ugled Holandana porastao zahvaljujući ekspanziji. „Sada će svako želeći da bude naš prijatelj“. Delovi Jave su okupirani, Molučka ostrva Ambon i Ternate osvojena, a sta-

novništvo prisiljeno da uzgaja začine. Koristeći se ubeđivanjem i nasiljem, Istočnoindijska kompanija se proširila i na druga mesta u Aziji. Gradila su se utvrđenja u Južnoj Africi, Indiji, na Cejlonu (Šri Lanki) i Makasaru. Zaputili su se ka Kini, a kada je japanski šogun 1641. zatvorio svoju zemlju za strance, Istočnoindijska kompanija je bila jedina kompanija koja je imala dozvolu za trgovinu na ostrvu Deđima u blizini Nagasakija.

Na ovaj način, Kompanija je ne samo punila holandska skladišta kolonijalnom robom, već je imala važnu ulogu u trgovini i u samoj Aziji. Brodovi Istočnoindijske kompanije prevozili su raznoliku robu - tekstil, začine, kafu, čaj, duvan, opijum, egzotično drvo, železo, bakar, srebro, zlato, porcelan, boje, školjke.

Kompanija je ukinuta 1799. godine, u doba francuske vladavine. Danas se arhivi Kompanije smatraju svetskom baštinom. Dnevni izveštaji trgovaca koji su organizovali trgovinu iz svojih utvrđenja, izveštaji o posetama šogunu, popisi tovara raznih brodova nude važan izvor informacija o dva veka azijsko-evropske istorije.

Amsterdamski pojas kanala 1613-1662

Širenje gradskog područja u sedamnaestom veku

Amsterdamski pojas kanala (*grahtengordel*) se na fotografijama iz vazduha i kartama odmah prepoznaje zahvaljujući svom karakterističnom polukružnom obliku koji čine Gospodski kanal odnosno Herenhraht (*Herengracht*), Carski kanal odnosno Keizershraht (*Keizersgracht*) i Prinčevski kanal ili Prinsenhraht (*Prinsengracht*) u centru grada. Pojas kanala je dobar primer za to kako su se u sedamnaestom veku razvijali gradovi u Holandiji. Od kraja šesnaestog veka, usled priliva

imigranata, gradski oci i građani bogatog zapada Republike suočavali su se sa prenaseljenim gradovima, nedostatkom stambenog prostora i manjkom prostora generalno. Širenje gradskog područja bilo je neizbežno. Ali postavilo se pitanje na koji način je to trebalo da se postigne i šta su bili prioriteti: upotrebljivost ili estetski principi koji su formulisani u popularnim traktatima o idealnom gradu?

Krajem šesnaestog veka u Amsterdamu se oprezno počelo sa širenjem

gradskog područja. Do proširenja većih razmera došlo je tek nakon 1613. godine, kada su do današnjeg Lejdenskog kanala odnosno Lejdsehrahta (*Leidsegracht*) iskopana tri gorepomenuta kanala, kada je izgrađena nova luka na zapadu tako što su stvorena tri pravougaona ostrva i kada je zapadno od kanala sagrađena nova četvrt, Jordan. Ova proširenja su se vršila prema opštem urbanističkom planu, u koji su bile uključene različite strane: gradska uprava, namesnik, skupština provinci-

je Holandije i gradski arhitekta Henrik Jakobszon Stats. U pitanju je dakle bio veliki projekat. Trebalo je ekspropisati zemljište, izgraditi novi odbrambeni sistem i obezbediti novac za finansiranje projekta.

Plan je spajao lepo i korisno. Pravilni geometrijski oblici primenjivali su se gde je to bilo moguće, čime širenje gradskog područja karakteriše dosledna linearnost. Pored toga, težilo se geografskom razdvajanju različitih gradskih funkcija. Nova Zapadna ostrva služila su prvenstveno za pristaništa i brodogradilišta, dok je u Jordanu

bilo mesta za izgradnju stanova i malih preduzeća. Kanali su bili isključivo rezidencijalna oblast. Nastale su brojne „palate” bogatih trgovaca, bankara, gradskih upravnika i drugih bogatih stanovnika Amsterdama.

U periodu od 1656. do 1662. kanali su produženi sve do reke Amstel, čime je centar Amsterdama dobio svoj današnji izgled. Dizajn je pratio plan iz prve faze: nove, još lepše i veće kuće na kanalima krasile su ovaj novi deo grada. Takozvani Zlatni zavo (Gouden Bocht) na Gospodskom kanalu zbog toga i danas važi za simbol bogatog

Zlatnog veka Nizozemlja.

Za vreme poslednjeg proširenja Zlatni vek je već bio pred krajem. Plan iz 1662. se ispostavio kao isuviše optimističan. Novoosvojeni gradski prostor istočno od Amstela je ostao upadljivo prazan do kasnog devetnaestog veka.

Amsterdamski pojas kanala danas važi za prepoznatljiv primer tipične holandske urbanizacije. Malih razmera, vodene površine, bezbroj bicikala, živahan centar - to su odlike pravog holandskog grada.



Hugo Grocijus 1583-1645

Pionir modernog međunarodnog prava

Hugo Grocijus (ili Grocije) poznat je mnogima pre svega zbog sanduka za knjige u kojem se sakrio i tako pobjegao 22.marta iz dvorca Luvestejn, u kojem je od 1619. godine bio zatočen zbog veleizdaje. Kao pensionaris Roterdama i politički i pravni savetnik državnog advokata Oldenbarnevelta, Grocijus je bio jedan od glavnih aktera u političkim i religijskim sukobima nakon proglašenja Dvanaestogodišnjeg mira. Nakon pada Oldenbarnevelta i Hugovi dani bili su odbrojani. Za razliku od njegovog zaštitnika koji je bio pogubljen, Grocijus je bio osuđen na doživotnu robiju. Zatvorsku kaznu nije odslužio zahvaljujući prevari sa sandukom za knjige. Međutim, ostatak svog života proveo je u izgnanstvu u inostranstvu. Umro je 1645.god. u nemačkom gradu Rostoku.

Od 1621. godine Grocijus više ne živi u Holandiji, ali njegove intelektualne aktivnosti i akademski ugled nastavljaju da rastu. Svoj ugled stekao je još od ranije. Grocijus je rođen u Delftu 1583. godine. Bio je čudo od deteta i sa svojih 11 upisao je studije na tek osnovanom univerzitetu u Lejdenu, gde su ga smatrali naslednikom Erazma. Pokazalo se da je mladi Grocijus zaista bio jedan vrhunski intelektualac, koji je sa podjednakom lakoćom pisao ne samo stihove na latinskom, već je i anotirao antičke tekstove. Francuski kralj ga je 1598. godine nazvao „čudom Holandije“.

Hugo Grocijus je celog svog života bio svestrana ličnost. Napisao je veliki broj rasprava iz oblasti teologije i istorije, i pre svega prava. U početku se njegovo holandsko poreklo jasno moglo videti u njegovim delima. Grocijus je na mnogobrojnim primerima iz istorije i prava pokušao da pokaže kako je Holandija još od Batavaca imala idealni oblik vla-



sti i da su Holanđani imali pravo da slobodno plove međunarodnim morima (*Mare Liberum*). Način na koji je došao do ovih zaključaka tipičan je za humaniste kakav je i sam Grocijus bio. Svojom zapanjujućom erudicijom, pokušao je pre svega da u postojeće znanje uvede red i strukturu poput onih koji se može naći u delima antičkih autora. Takav pristup doveo je do novih i značajnih otkrića koje vidimo pre svega u njegovim pravnim delima poput *De iure belli ac pacis* („O pravu rata i

mira“) iz 1625.godine, u kojem je objavio osnovne principe međunarodnog prava.

Hugo Grocijus je u inostranstvu poznat kao brilijantan poznavalac prava, dok je u Holandiji zapamćen po priči o sanduku za knjige. Hugo je zajedno sa Oldenbarneveltom i braćom De Vit bio žrtva namesnika i simbol otpora protiv dinastije Oranje. Za vreme vladavine unitarista (*de patriottentijd*), pojavilo se nekoliko njegovih relikvija, među kojima i dva sanduka za knjige.

Državna Biblija 1637

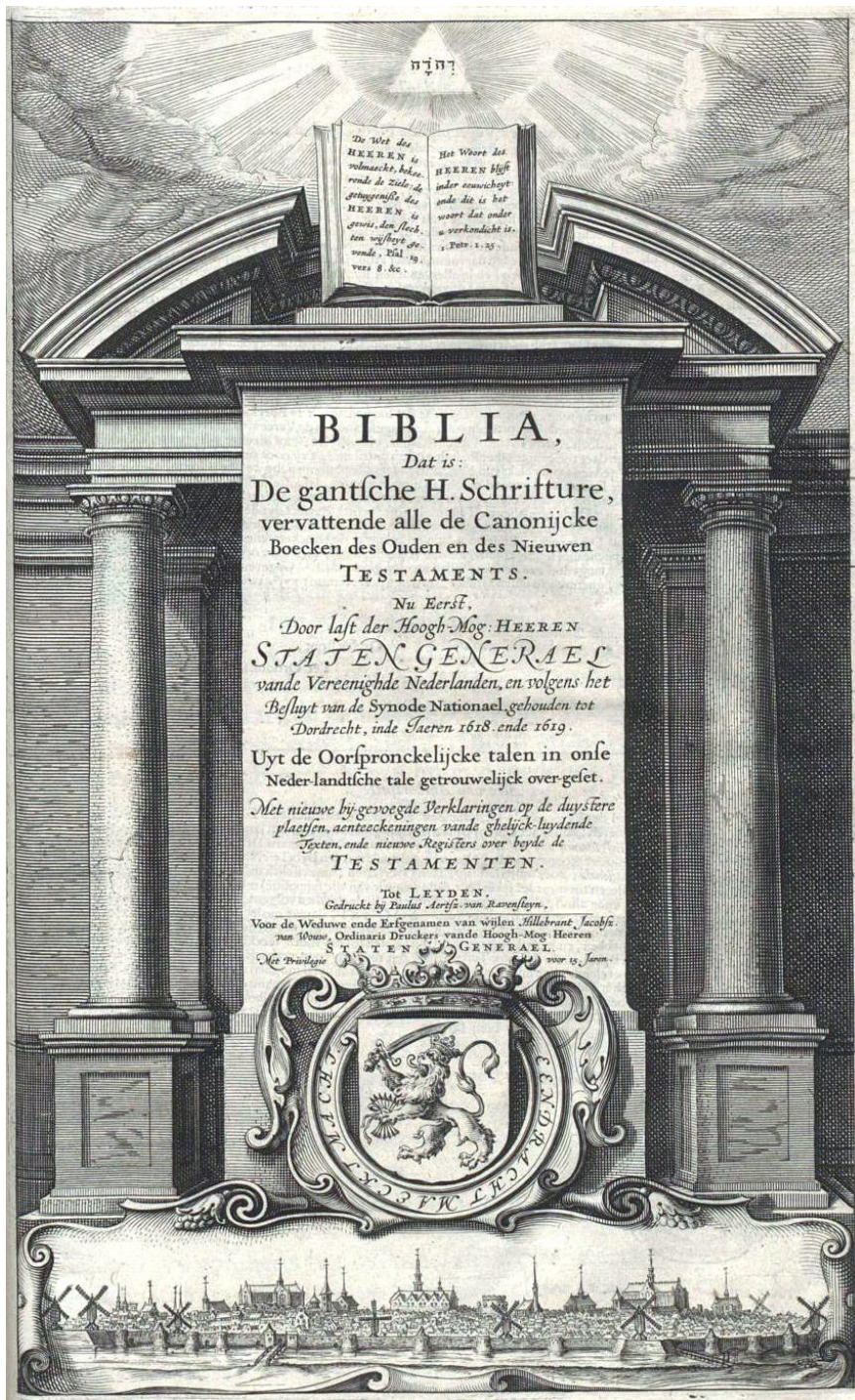
Knjiga nad knjigama

Biblija je za hrišćane najznačajnija knjiga koja je ikad napisana jer sadrži istinu koju otkriva Bog, odnosno „Reč Božiju“. Tokom Reformacije jedno od spornih pitanja bila je polemika oko toga kome je Biblija namenjena. Katoličko sveštenstvo je smatralo da obični ljudi ne bi trebalo da čitaju Bibliju; oni su u crkvi mogli da slušaju tumačenja sveštenika koji su čitali Bibliju na latinskom. Sveštenici su imali ulogu posrednika između Boga i vernika.

Sa druge strane, protestanti su tvrdili da svaki vernik treba sam da čita Bibliju. Propovednik je prvenstveno sluga Reči Božije koju je čitanjem Biblije i tumačenjem spisa trebalo da prenese zajednici. Ovo je, dakle, značilo da je Biblija morala biti dostupna na jeziku zajednice, i da je njen prevod trebalo da bude što verodostojniji. Reformator Luter je tako oko 1535. godine preveo Bibliju sa izvornih jezika na nemački. Na osnovu Luterovog prevoda je u šesnaestom veku nastao i niz prevoda na nizozemski.

Tokom vremena je u holandskoj protestantskoj crkvi sve više rasla potreba za novim prevodom Biblije koji bi bio zasnovan na originalnim hebrejskim i grčkim rukopisima. Sinod holandske protestantske crkve je 1618. na skupu u Dordrehtu naručio prevod po uzoru na englesku verziju Biblije kralja Džejmsa iz 1611. godine. Sredstva za finansiranje prevoda tražili su od Staleške skupštine što je ona odobrila tek 1626. godine, nakon čega su prevodioci počeli sa radom.

Prevod je bio završen devet godina kasnije, a 1637. godine Državna Biblija se prvi put našla u štampi. U periodu od 1637. do 1657. štampana je u nekoliko stotina hiljada primeraka. Državna Biblija je skoro tri stotine godina bila najvažnija Biblija u protestantskoj crkvi, a i dan-danas postoje crkvene zajednice koje koriste ovu verziju. U



međuvremenu je nastalo i revidirano izdanje.

Čitanjem Biblije i slušanjem propovedi velike grupe ljudi su se tokom vremena upoznale sa „jezikom hananskim“ Državne Biblije, koji je takođe ostavio veliki trag u nizozemskoj kulturi. Izrazi iz ovog prevoda, poput „na rukama nositi“, „u znoju lica svoga“ i „melem za oči“ postali su sastavni deo nizozemskog jezika.

Napoleon Bonaparta 1769-1821

Francuska vladavina

Holandska istorija se nikada ne može posmatrati nezavisno od dešavanja van zemlje. To se svakako može reći za kraj osamnaestog i početak devednaestog veka kada su Francuzi pod vladavinom malog „kaplara” Napoleona Bonaparte imali presudan uticaj u holandskoj politici.

Napoleon je bio vojskovođa koji je 1799. izvršio državni udar i zatim preuzeo vlast u Francuskoj i svim oblastima koje je osvojila francuska vojska. Potom je predvodio svoje trupe u bitkama protiv austrijskog i ruskog cara i engleskog kralja. Car Napoleon je kao „prosvećeni despot“ vladao skoro celom Evropom od 1806. godine.

Francuske trupe su uz pomoć holandskih patriota već 1795. godine osvojile Republiku sedam ujedinjenih provincija. Do 1806. godine, Batavijska republika, kako se Holandija tada zvala, bila je zvanično nezavisna od Francuske, iako se malo toga dešavalo bez francuskog odobrenja. Godine 1806. Napoleon je proglasio svog brata Luja za kralja Republike sedam ujedinjenih nizozemskih provincija, čime je ona postala kraljevina. Ovim je postavljen temelj budućoj monarhiji. Godine 1810. Napoleon je svrgnuo svog brata sa prestola i pripojio Republiku francuskom carstvu. Tri godine kasnije, Napoleon je poražen i proteran na Elbu. Republika je opet postala nezavisna.

Napoleon je, dakle, imao vodeću ulogu u ovom periodu evropske istorije. Od velikog značaja je činjenica da je u oblastima kojima je vladao, modernizovao upravu i sudstvo. Uveo je takođe i mere za dužinu i težinu. Povrh svega, uvedena je i matična služba, čime je svako bio u obavezi da usvoji prezime.

Holandžani su bili podeljeni po pitanju ovih inovacija. Neki su smatrali da je Napoleonov kodeks, Francuski građanski zakonik, ogroman napredak



u odnosu na lokalne zakone. Novi zakonik je stvario pravnu državu u kojoj su svi građani ravnopravni pred zakonom i gde je sudstvo javno. Protivnici su smatrali da Napoleon nije uzeo u obzir lokalne običaje i zakone. Uvođenje vojne obaveze je takođe izazvalo negodovanje, naročito kada je zbog stalnih ratova potreba za vojnicima bila povećana. Nakon pada Napoleona, niko nije ni pomišljao da odbaci njegove promene. Tako je Napoleonov zakonik nastavio da postoji, kao i mnoge druge novine.

Kralj Vilem I 1772-1843

Kraljevina Holandije i Belgije

Nakon perioda francuske vladavine, sin namesnika Vilema V vraća se u Holandiju 1813. godine kako bi prihvatio krunu. Ovaj događaj predstavljao je jasan raskid sa prošlošću. Vilem I nije bio namesnik svih pokrajina kao njegov otac već kralj unitarne države u kojoj je imao glavnu političku ulogu.

Godine 1815. nekadašnje austrijsko Nizozemlje (današnja Belgija) i teritorija nekadašnje Republike ujedinjeni su kako bi služili kao tampon-zona protiv poražene Francuske. Tako je nastala Ujedinjena Kraljevina Nizozemska, za evropske pojmove zemlja srednje veličine sa velikim kolonijalnim posedom. Energični Vilem (nadimak „kralj-trgovac“) pokušao je da obnovi nekada jaku privredu stimulisanjem jakih strana privrede u tri dela svoje države (sever, jug i Holandska istočna Indija). Jug, gde se rano dogodila industrijska revolucija, se morao usmeriti ka proizvodnji robe široke potrošnje, trgovci sa severa su morali zatim tu robu prevoziti širom svetu, a stanovnici kolonija su najzad mogli da snabdevaju stanovništvo skupom robom iz tropskih krajeva. Kralj je izgradio kanale i puteve između severa i juga zemlje kako bi olakšao prevoz robe. Takođe, i sam je bio investitor. Godine 1824. osnovao je Holandsko trgovinsko društvo za trgovinu sa Holandskom istočnom Indijom. U Istočnoj Indiji je uveden sistem oporezivanja (*cultuurstelsel*) kojim je lokalno stanovništvo bilo primorano da jedan deo godine obrađuju zemlju za kolonijalnu vlast. Robu je zatim prodavalo Holandsko trgovinsko društvo.

Uprkos svojim ekonomskim aktivnostima, kralj nije bio popularan kod Belgijanaca. Belgijski liberali videli su u njemu vladara koji je težio apsolutnoj moći i koji nije bio spreman da dopusti obrazovanoj eliti da više sudeluje. Belgijski katolici su se protivili mešanju protestantskog kralja u obrazova-



nje bogoslova. Godine 1830. građane Brisela inspirisala je na pobunu arija *Amour sacré de la patrie* koja je izvedena u njihovom pozorištu. Vilem I je poslao vojsku ali uzaludno – Belgija je stekla nezavisnost. Ipak, Vilem je, uprkos velikim troškovima, zadržao vojsku još devet godina što je ozbiljno naškodilo njegovoj reputaciji u Holandiji. Godine 1839. najzad je priznao belgijsku nezavisnost, a godinu potom se razočaran odrekao prestola.

Ustav 1848

Najvažniji zakon države

Ustav je najvažniji zakon jedne države. (Reč „država“ odnosi se na određenu teritoriju na kojoj živi narod nad kojim se vrši vlast.)

Ustavom je određeno ko vrši vlast u državi i na koji način. Na primer, holandskim Ustavom je regulisana uloga kralja/kraljice i ministara. Takođe, Ustavom je određeno na koji način se donose ostali zakoni, koje su dužnosti sudije i koje su nadležnosti pokrajina i opština. Pored toga, Ustavom je utvrđeno i kakav uticaj i moć ima narod u holandskoj državi.

Na samom početku Ustava navedena su prava koja imaju građani u odnosu na državu: osnovna prava. Osnovnim pravima se, dakle, ne odnose samo prava koja građani imaju u međusobnim odnosima, nego i prava građana na sopstveni život, bez mešanja države u njihova uverenja i životne izbore.

Prvim članom Ustava se jamči da će svi ljudi biti jednako tretirani od strane države, bez obzira na različitosti i drugačija ubeđenja. U članovima koji slede navodi se, između ostalog, da građani imaju pravo da praktikuju sopstvenu veru, da slobodno razmenjuju ideje i izražavaju svoje mišljenje u javnosti.

Državi je dozvoljeno da te slobode – kao što su sloboda veroispovesti i sloboda govora – ograniči samo ukoliko je to zaista potrebno. Tako, na primer, može biti neophodno da se ograniči nečija sloboda ukoliko predstavlja pretnju drugima. U tom slučaju država sme da interveniše, ali to mora biti sprovedeno u skladu sa zakonom.

U srednjem veku nije postojao Ustav. Monarh je imao moć i nije morao da se pridržava zakona. Nakon toga su pojedine grupe ljudi dobile prava u odnosu na vladara, ali su tek od osmanaestog veka svi stekli prava i od tada svaki organ koji vrši vlast mora da se pridržava zakona. U Holandiji je to 1789. ustanovljeno u Ustavu; „Ustav Kraljevine Holandije“, koji je još uvek na snazi, je donet 1815.



Ustav je teže promeniti nego druge zakone. Ipak, bilo je velikih izmena Ustava. Kralj Vilem II se 1848. složio sa tim da se Ustav promeni tako da se moć kralja smanji, a moć naroda poveća. Izmjena je bila toliko drastična da se „Ustav iz 1848. godine“, sastavljen od strane Torbekea, stručnjaka za ustavno

pravo, smatra početkom demokratije. Međutim, pravo glasa za muškarce uvedeno je tek 1917; žene su tada prvi put dobile pasivno biračko pravo. Aktivno biračko pravo žena – koje je uvedeno 1919. – je 1922. konačno uneto u Ustav.



Maks Havelar 1860

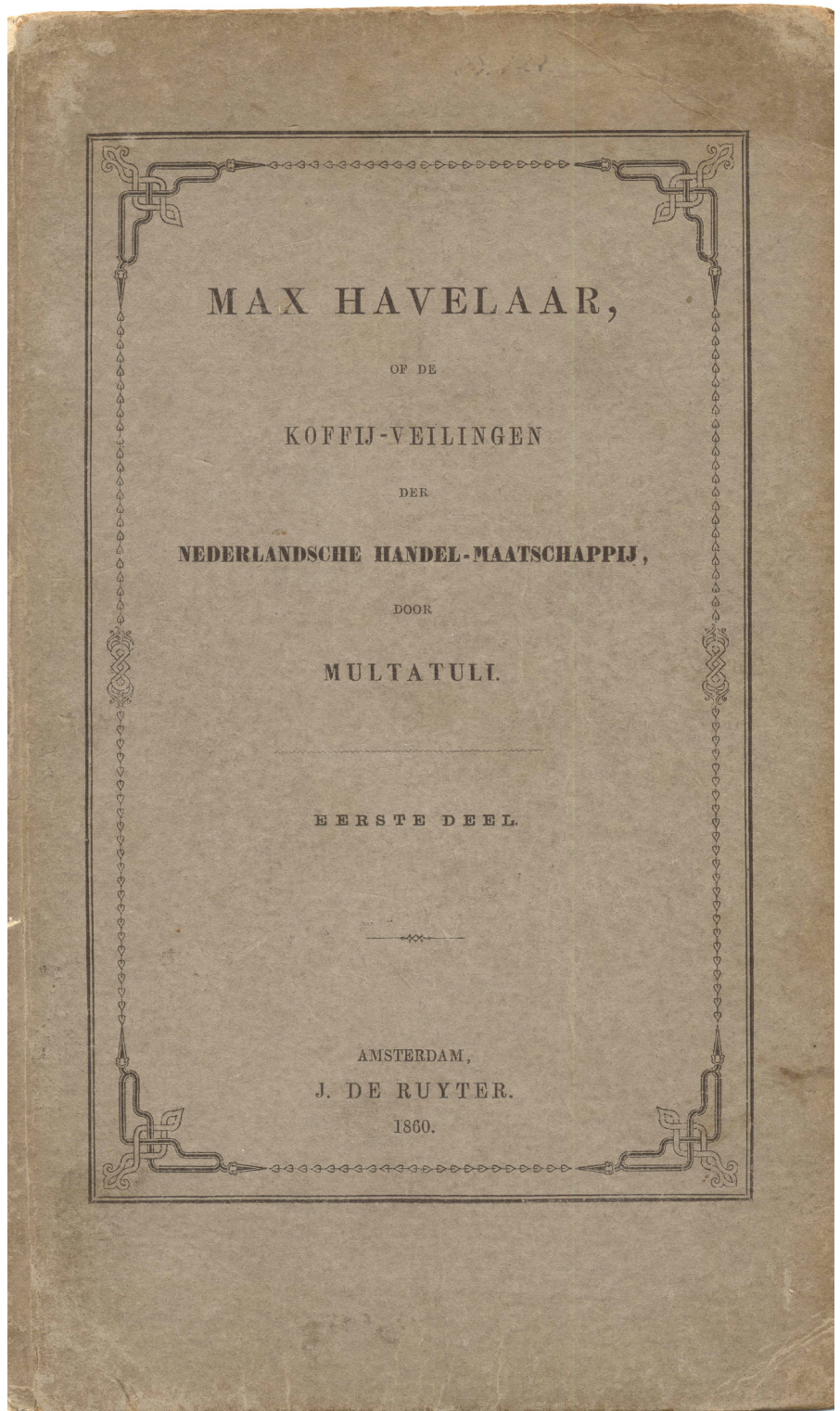
Optužba protiv socijalne nepravde u Indoneziji

Godine 1859. razočarani službenik holandske kolonije u Indoneziji, Eduard Dauves Deker, napisao je pod pseudonimom Multatuli knjigu pod nazivom „Licitacije kafe Holandskog trgovačkog društva”. Ta knjiga bila je oštra osuda socijalne nepravde za koju je bila odgovorna holandska kolonijalna uprava. Knjiga je objavljena godinu dana kasnije, 1860. godine.

Knjiga ima prstenastu strukturu sa raznim pričama koje se međusobno prepliću. Počinje sa pričom o Batavusu Drohstopelu, trgovcu kafe, klasičnom primeru nemaštovitog, škrtog malograđanina koji oličava način na koji je Holandija profitirala od svoje kolonije u Indoneziji. Jednog dana Drohstopela je posetio njegov stari školski drug, Šalman, koji ga je zamolio da objavi rukopis.

Zatim sledi priča iz tog rukopisa – isprekidana Drohstopelovim komentarima – koja u grubim crtama govori o stvarnim događajima koje je doživeo Multatuli alias Maks Havelar. (Veći deo te priče čine događaji koje je sam pisac doživeo radeći kao službenik.) Havelar, asistent-rezident, zauzima se za ugnjetavano lokalno stanovništvo, Javance, ali ga u tome sprečavaju nadređeni holandski činovnici i lokalni profiteri koji imaju zajedničke interesesa Holanđanima. U knjizi se takođe prepliće i nekoliko indonežanskih priča, kao što je poznata priča o Saiđi i Adindi. Iza ove dirljive ljubavne priče krije se oštra osuda eksploatacije i okrutnosti koje su Javanci pretrpeli. Na kraju knjige Multatuli se vatrenim govorom obraća direktno kralju Vilemu III, koji konačno kao šef države snosi odgovornost za svu socijalnu nepravdu i korupciju u Indoneziji.

Knjiga je prvobitno kritikovana, ali je ubrzo postigla uspeh i do danas je doživela mnoga izdanja. Knjiga je prevedena na 42 jezika, a indonežanski pisac Pramuda Ananta Turju je 1999. u „Njujork Tajmsu” opisao kao „knjigu koja je ubila kolonijalizam”.



Pobuna protiv dečijeg rada 19. vek

Sa radnog mesta u školu



Dečiji rad je u devetnaestom veku bio normalna pojava. Deca su radila na polju, u prodavnicama ili radionicama. To se nije smatralo samo korisnim - deca su mogla tamo nešto da nauče - već je bilo i neophodno kako bi se povećala primanja porodice. Kada se tokom industrijske revolucije u fabrikama počela koristiti dečija radna snaga, bilo je sve više negodovanja, barem protiv toga da deca rade u fabrikama.

Tamo su uslovi za rad mahom bili veoma loši. Poznata je priča o fabrici stakla Petrusa Regua u Mastrihtu, gde su peći gorele dan i noć. Fabrica je radila u dve smene od po dvanaest sati. Deca od osam do deset godina su oko ponoći pospana pešačila na posao. Za Regua to nije bio nikakav problem, prema

njegovom mišljenju, manjak sna nije mogao da naškodi deci.

Oko 1860. godine, dečiji rad se sve više kritikovao. Lekari i nastavnici su objašnjavali da je rad nezdrav i da je deci mesto u školskim klupama. Direktori fabrika su uvideli da je najbolje angažovati decu nakon što završe osnovnu školu. Deca od dvanaest godina i starija, koja su mogla da čitaju i pišu, bila su od veće koristi u fabrici. Vlasnici fabrika su istovremeno imali manje potrebe za dečijom radnom snagom, jer su mašine odrađivale sve veći deo posla. Roditelji su takođe promenili način razmišljanja. Sa rastom plata je i potreba za dodatnim prihodima od dečijeg rada postala manja, pa su roditelji sve češće počeli

da šalju svoju decu u školu, na duži vremenski period.

Dva zakona doprinela su ovom razviku. Van Hautenov „Dečiji zakon“ iz 1874. godine je zabranio zapošljavanje dece starosti do dvanaest godina u radionicama i fabrikama. Time, međutim, dečji rad u fabrikama nije bio u potpunosti zabranjen. Štaviše, na rad dece u poljoprivredi nije postojala zabrana. Zakon o obaveznom obrazovanju iz 1900. godine okončao je dečiji rad. Od tog momenta, roditelji su bili u obavezi da svoju decu, starosti od sedam do dvanaest godina, šalju u školu. U praksi je zapravo većina roditelja to već i radila. Oko 1900. godine, devedeset odsto dece je pohađalo školu.

Prvi svetski rat 1914-1918

Neutralnost u ratu

Od 1914. do 1918. godine u Evropi je besneo „Veliki rat“. On je imao uticaja i na Holandiju, međutim, ona je bila pošteđena njegovih strahota. U Prvom svetskom ratu sukobile su se Centralne sile (Nemačka, Austrija i Turska) sa silama Antante (Francuska, Velika Britanija i Rusija). Međutim, u kilometarski dugim rovovima borili su se pre svega vojnici dve strane. Ukoliko bi bili napadnuti, preostajalo im je samo da traže sklonište od eksplozija granata i da se nadaju najboljem. A kada su morali da napadnu neprijatelja, bili su još nemoćniji. Čim bi izašli iz rovova, neprijateljska vojska u zasedi bi ih bez milosti pokosila mitraljezima. Novina u ovom ratu bilo je korišćenje

bojnih otrova. Milioni ljudi je izgubilo živote. Saveznici su počeli da pobeđuju tek kada su 1917. godine Sjedinjene Američke Države stale na njihovu stranu. U novembru naredne godine Centralne sile su kapitulirale.

Holandija je ostala neutralna, u skladu sa tada već dugogodišnjim principom svoje spoljne politike. Proglašena je, međutim, mobilizacija vojske kako bi se odbranila sopstvena teritorija. Zemlja je pored toga morala da se nosi sa sporednim posledicama rata. Veliki broj izbeglica iz Belgije je našao utočište na tlu Holandije, između ostalog, u šatorskim logorima. Nezaposlenost je rasla zbog kraha međunarodne trgovine, a mnogi trgovački brodovi su

torpedovani. Usled nestašice, hrana se delila na bonove. Tokom 1917. i 1918, domaćice su iz očaju pljačkale skladišta hrane u Amsterdamu i Rotterdamu.

Mnoge evropske zemlje su tokom i nakon rata bile zahvaćene revolucionarnim potresima. U Rusiji je car zbačen sa trona i ubijen, dok je u Nemačkoj i Austro-Ugarskoj, monarhija zamenjena republikom. U Holandiji su se tokom rata desile značajne političke promene. Godine 1917, uvedeno je opšte pravo glasa za muškarce. Nakon završetka rata su 1919. godine i žene dobile pravo glasa. Holandija je od 1919. godine u potpunosti demokratska država: svaka odrasla osoba može glasati na izborima.



>> De taal en de identiteit

Jezik i identitet

Inleiding

Toen wij, vierdejaarsstudenten Neerlandistiek te Belgrado, samen met onze professor Jelica Novaković-Lopušina, dit project startten, keken we er boordevol enthousiasme naar uit, hoewel we wisten dat we een moeilijk karwei voor de boeg hadden.

Wij stuitten op verschillende problemen met het vertalen van de taalbenamingen naar het Servisch omdat we in het Servisch de benaming *Hollands* i.p.v. *Nederlands* gebruiken. Ook de oude benamingen zoals *Nederduitsch*, *Dietsch*, enz. moesten we in de oorspronkelijke taal laten staan – uiteraard voorzien van verwijzingen naar verschillende bronnen - vanwege een gebrek aan passende termen in het Servisch. Voor de verschillende collocaties, spreekwoorden en gezegdes zochten we bijpassende begrippen in onze taal zodat we de stijl van de originele tekst konden bewaren.

Ook moesten we op het feit wijzen dat er in de originele tekst een aantal fouten zaten, met een aantal afwijkingen van de originele tekst als gevolg.

Met deze vertaling willen we de geschiedenis van de ontwikkeling van de benaming van de Nederlandse taal tonen aan Servische lezers en daarmee een klein deel van de Nederlandse cultuur naar Servië brengen.

Uvod

Kada smo kao studenti četvrtne godine Grupe za Neerlandistiku u Beogradu sa profesorkom Jelicom Novaković-Lopušina, počeli sa ovim projektom bili smo puni entuzijazma iako smo znali da je težak posao pred nama.

Susreli smo se sa različitim problemima prilikom prevođenja naziva jezika pošto se u srpskom jeziku koristi naziv *holandski*, a ne *nizozemski* jezik. Takođe, stare nazive jezika kao npr. *Nederduitsch*, *Dietsch* itd. smo morali ostaviti u originalu sa referencom na različite izvore zbog nedostataka odgovarajućih termina u srpskom jeziku. Za različite kolokacije, izreke i poslovice tražili smo odgovarajuće pojmove u našem jeziku kako bismo sačuvali stil originalnog teksta.

Takođe, moramo ukazati na činjenicu da se u originalnom tekstu nalazio određen broj grešaka, te smo nekoliko puta morali odstupiti od samog teksta.

Ovim prevodom smo hteli da prikažemo istorijski razvoj imena holandskog jezika srpskim čitaocima i da na taj način donesemo mali deo holandske kulture u Srbiju.

Stefan Mutić

5949 dana Velike Nizozemske

Preispitivanje kolektivnog identiteta u periodu između 1815-1830. godine i nakon toga

Bilo je vremena kada nikoga nije zaokupljivalo pitanje „nacionalnog identiteta“. Barem se nije upotrebljavao ovaj izraz, osim ponekad. Lingvistkinja Nikolin van der Sejs (*Nicoline van der Sijts*) utvrdila je da je pojam „identitet“ prvi put upotrebljen tek 1824. godine, i to u ograničenom značenju „identičnost ličnosti“. Uzmimo kao primer delatnost policije: „utvrđivanje identiteta“. Fraza „nacionalni identitet“ ušla je u modu tek nakon Drugog svetskog rata; pisci i istoričari su je koristili sa izvesnim oprezom, i značila je koliko i nacionalna samosvojnost: skup vrednosti i običaja karakterističnih za jedan narod koji se razlikuje u odnosu na druge nacije. U današnje vreme ovo je pomalo uprošćeno objašnjenje; „nacionalni identitet“ se u akademskom žargonu postepeno razvio u veoma kompleksan istorijski koncept koji se ne može jasno definisati.

Uzrok tome je razmišljanje o nacionalnim državama koje je uzelo zamah na početku 19. veka. Kao posledica Francuske revolucije i Napoleonovih ratova, razvila se nova politička svest. Države koje zajedno formiraju Evropu, određuju svoju poziciju. Za Evropu je postalo odlučujuće ono što razdvaja, a ne ono što spaja. Dva svetska rata iz 20. veka najavljuju svoju senku još pre samog izbivanja.

Izvorišta otadžbine

U svojoj studiji pod indikativnim naslovom *Izvorišta otadžbine* (*De bronnen van het vaderland*) istoričar i profesor evropskih studija u Amsterdamu, Jup Lersen (*Joep Leerssen*), predstavio je početak tog procesa u Holandiji. Kao kontekst mu je poslužio način na koji evropski narodi faktički sami sebe vaskrsavaju. Prema Lersenovim rečima, u pitanju je konstrukcija identiteta, ili „izmišljanje tradicije“ („the invention of tradition“): nacionalni istorizam (koji obuhvata istorizovanu književnost, narativnu istoriju, filološka tekstualna izdanja, spomenike i komemoracije) predstavlja snažan element u stvaranju nacionalnog identiteta i odlika je romantičarskog duha. Lersen ne propušta da istakne kako kod velikog broja Holanđana postoji mišljenje da takav nacionalizam nikada nije uhvatio stvarnog korena u Holandiji. Međutim, on iznosi da su Holanđani u 19. veku itekako nošeni talasom nacionalističke struje u Evropi. Podižu se spomenici herojima otadžbine, među kojima i statue namesnika, slikara Rembranta, pisca Vondela¹ i admirala De Rajtera². Autori poput Van Lenepa i Bosbom Tusenove (*Van Lenep*, *Bosboom Toussaint*) oživljavaju u književnosti ponekad mučnu, ali ipak slavnu prošlost Holandije. Vlast je blagonaklono gledala na to.

Identitet se takođe može definisati kao skup prepoznatljivih karakteristika jedne nacije. Uzmimo, recimo, lepe i pozitivno okarakterisane osobine kao što su: „holandska trezvenost“, „tolerancija“, „trgovački duh“, ili ne baš pozitivno predstavljene vrednosti kao što su „neuglađenost“ ili „nedostatak diplomatskog umeća“. Ovde nije reč o ovakvoj vrsti stereotipnih kvalifikacija. Lersen definiše identitet kao „stav“, a ne

kao „stanje“. Holandski identitet se, pre svega, treba shvatiti kao slika o sebi.

Čim vlast počne da se bavi dodavanjem sjaja sopstvenoj prošlosti, kao krajnji rezultat imamo građane koji će polako ali sigurno drugačije početi da misle o sebi i o naciji kojoj pripadaju. Ovaj fenomen je u današnje vreme na univerzitetima popularan pod nazivom „imagologija“, ili „stvaranje predodžba“.

*Nederduits*³ i *Nederlands*⁴

Umeće hvatanja ovog fenomena na delu leži u tome da se odjednom uočavaju novi koncepti i nove reči. U svojoj knjizi *Izvorište otadžbine* Jup Lersen iznosi veliki broj tvrdnji o porastu broja novih pojmova i o njihovom zaživljavanju. U knjizi se, između ostalog, iznosi zanimljiv slučaj naziva jezika kojim se govori u Holandiji i Flandriji: nizozemski jezik. Taj jezik je u 18. veku uobičajeno, i na severu i na jugu, nazivan *Nederduits*, odnosno niskonarodski. Osnivanjem Ujedinjene Kraljevine Holandije 1815. godine, današnja Holandija i Belgija ujedinjene su unutar iste države. Kao što je poznato, ova ideja „Velike Nizozemske“ je već 1830. godine, kada su se Belgijanci pobunili, doživela brodolom, a 1839. godine došlo je do konačnog rascepa. Lersen to dovodi u vezu sa zanimljivim jezičkim zapažanjem.

Od trenutka kada su se 1815. godine Belgija i Holandija uje-

³ *Nederduits* ili *niskonemački*, mada bi ispravniji prevod bio *niskonarodski*, obuhvata sve tri grupe zapadno-germanskih kontinentalnih dijalekata od kojih jedan, naime *nederduits*, predstavlja osnovu današnjeg nizozemskog jezika; postoje različite pisane varijante u zavisnosti od aktuelnog pravopisa (*Nederduitsch*, *Nederduits*).

⁴ Iako je u srpskoj praksi ovaj jezik navođen kao „holandski“, mi smo se opredelili za kalk „nizozemski“ koji obuhvata čitavo govorno područje; kod ovog termina takođe postoje različite pravopisne varijante (*Nederlandsch*, *Nederlands*).

¹ O piscu Vondelu možete pročitati na stranici [www1](#)

² O admiralu De Rajteru možete pročitati na stranici [www2](#)

dinile, propagirao se drugi naziv za narodni jezik: *Nederlands*, odnosno nizozemski. Međutim, pobunom iz 1830. godine dolazi do neuspeha tog plana: u Belgiji upotreba reči *Nederlands* postaje nepoželjna. Vratili su se nazivima *Nederduitsch* ili *Vlaamsch*, odnosno flamanski, kao omiljenom nazivu sopstvenog narodnog jezika. Biće da su se jezik i politika ovde međusobno podupirali.

Polubrača

Nedavno je izašla studija koja pruža još dublji uvid u rani razvoj nacionalnog razmišljanja u godinama odmah po završetku Napoleonovih ratova: *Polubrača. Južnonizozemska književnost i formiranje nacije pod Vilemom I, 1814-1834.* (Stiefbroeders. *Zuid-Nederlandse letteren en natievorming onder Willem I, 1814-1834*), komercijalno izdanje disertacije kojom je Janeke Veijermars (*Janneke Weijermars*) 2011. godine doktorirala na Univerzitetu u Antverpenu.

Ujedinjena Kraljevina, uspostavljena 1815. godine, bila je nesumnjivo projekat gde je glavnu reč, bez imalo snebivljivosti, vodilo severno Nizozemlje, a gde se od flamanskog i frankofonog stanovništva južnog Nizozemlja očekivalo da se uzdignu na nivo severa. Ako uzmete u obzir primere tog severnog kulturnog imperijalizma, još više ćete se čuditi što su Belgijanci čekali sve do avgusta 1830. godine da bi se pobunili. Tim pre što su Belgijanci u tom trenutku činili znatnu većinu u odnosu na Holanđane⁵ (3,5 u odnosu na 2 miliona stanovnika). Vilem I već 1814. godine donosi odredbu o jeziku, dakle pre formalnog sjedinjenja Severa i Juga, kojom se utvrđuje da će *Nederlands* svuda biti jezik sporazumevanja, osim tamo gde se od davnina govori francuski. Ovo je možda delovalo beznačajno, međutim, francuski je odvajkada bio jezik uprave, nauke, ali i književnosti u flamanskim oblastima. U Flandriji je francuski bio „jezik karijere“, kaže Veijermarsova.

Da li je ovo moglo tek tako da se promeni zakonom? Očigledno da nije. Međutim, ova odredba je mogla da računa sa simpatijama određenog broja mladih flamanskih autora. Upadljivo je da su neki Flamanci reagovali oduševljeno člancima i pesmama na francuskom jeziku. Ne treba da čudi što je vlast na čelu sa Vilemom I, po pitanju kulture, gledala na jug kao misionarsku oblast u kojoj je bilo nekoliko istaknutih flamanskih intelektualaca vernih režimu kao što su Jan Frans Vilems (*Jan Frans Willems*) i Prudens van Dajse (*Prudens Van Duyse*). Vilems je u svom istorijskom traktatu „Belgijancima“ iz 1818. (*Aan de Belgen*) izneo niz argumenata zašto je *Nederduits* od davnina bio „nacionalni“ jezik pre svega u južnom Nizozemlju. Međutim, ovakvo stanovište koje je nailazilo na odobravanje na severu, pre svega je kod frankofonog dela populacije izazivalo prezir, iako se pored

⁵ Pod ovim nazivom se ne podrazumevaju samo stanovnici provincija Severne i Južne Holandije već principom *pars pro toto* stanovnici svih provincija severnog Nizozemlja, odnosno današnje Kraljevine Holandije.

teksta nalazio paralelno i prevod na francuskom jeziku. Studija *Polubrača* nije samo priča o propasti jezičke politike Vilema I u okviru neuspelog pokušaja stvaranja jedinstvene države. Ovo je bio i debakl često veoma idealističkih jezičkih misionara sa severa i juga koji su hteli da uspešno sprovedu kraljevu odredbu o jeziku. U počeku se činilo da jug krotko trpi sve veći pritisak sa severa, ali kada je je oko 1825. kralj Vilem ukinuo verske srednje škole i tako na sebe navukao gnev Katoličke crkve, raspoloženje se naglo promenilo. Autorka Veijermars nas o ovome detaljno izveštava, ponekad preopširno, ali često sa mnogo iznenađujućih detalja. Kada je 1830. godine raspad države postao činjenica, stanovnici severnog Nizozemlja su morali da napuste Belgiju. Kofere je morao da pakuje i Johanes Kinker⁶ (*Johannes Kinker*), filozof i lingvista iz Amsterdama. Ispostavilo se da je Kinker platio stanarinu nekoliko godina unapred, iz čega proizilazi da je bezuslovno verovao u svoju misiju.

Nederduitsch

Vratimo se tezi Jupa Lersena da se borba koja se rasplamsavala u političkom i društvenom životu takođe manifestovala i na jezičkom planu. Zahvaljujući njegovim veoma specifičnim tvrdnjama o promenama u terminologiji (na šta ukazuje i Janeke Veijermars), možemo izvesti nekoliko jednostavnih kulturno-istorijskih hipoteza koje se mogu jednostavno posmatrati i istraživati. Jedino što nam je još potrebno jesu pretraživač i izvori koji se mogu pretraživati. Sada je pomoću pretraživačkih tehnologija i savremene ponude tekstova Digitalne biblioteke nizozemske književnosti⁷ moguće pratiti promenljivost naziva jezika.

Kada ukucate pojam *Nederlandsch* u pretraživač na sajtu Dbnl-a, a zatim pogledate u kojim se tekstovima iz perioda između 1780. i 1830. godine ova reč pojavljuje kao imenica koja označava naziv „nacionalnog“ jezika, otkrićete nekoliko zanimljivih stvari. Pre svega, ova reč se, iako sporadično, pojavljuje već u 18. veku. U drugoj deceniji 19. veka ova reč se javlja sve češće. Ovo je Lersen sjajno primetio u svojim zapažanjima. Nakon 1835. termin *Nederlandsch* postaje sve frekventniji pojam koji više nije u senci termina *Nederduitsch*.

Do ovih laičkih zapažanja smo došli uz pomoć jednostavnog pretraživača. Sa malo proste računice se za jedno jutro može dosta toga zaključiti. Naravno, morate uzeti u obzir i pravopisne varijante (*Nederlandsch/Nederlands; Nederduitsch/Nederduits*) i slično, a prilikom ovakvog eksperimenta, takođe valja otkriti da li dotični tekstovi potiču iz severnog ili južnog Nizozemlja. Ja nisam sproveo tako istančano istraživanje. Treba sačekati pretraživače koji će sami moći da primene ovu vrstu finesa. Ohrabrujuća vest je da nekoliko ustanova od početka ove godine radi na projektu *Nederlab*

⁶ Johanes Kinker (1764-1845) – nizozemski pesnik, filozof i advokat iz 18. veka.

⁷ Internet stranica Digitalne biblioteke nizozemske književnosti – www3

	SEVERNE NIZOZEMSKJE POKRAJINE	FLANDRIJA
do 1815. godine	<i>Nederduitsch</i>	<i>Nederduitsch</i>
od 1815. do 1830. godine	razvoj od <i>Nederduitsch</i> do <i>Nederlandsch</i>	razvoj od <i>Nederduitsch</i> do <i>Nederlandsch</i>
od 1830. godine	<i>Nederlandsch</i>	<i>Nederduitsch (Vlaamsch)</i>

Nazivi nizozemskog jezika prema Jupu Lersenu (Izvorišta otadžbine)

koji će ovo omogućiti. Verovatno će nam kroz par godina na raspolaganju biti alat koji će nas poštediti mnogo analiziranja.

Za sada već možemo ciljanim pretraživanjem uz pomoć ključnih reči u korpusu tekstova doći do interesantnih otkrića. Tako sam prilikom već pomenutog istraživanja pronašao tekst Jana Fransa Vilemsa koji pruža posebno zanimljivu antitezu Lersenovoj priči. Na esej „Sažeta istorija nizozemskog jezika“ (*Beknoptegeschiedenis der Nederlandschetales*) lingviste Aneusa Ipeja iz 1812. godine, Vilems u raspravi iz 1819. godine odgovara: „Jezik koji koristimo se uglavnom naziva *Nederduitsch*. Neki pisci, između ostalih i gospodin A. Ipej, žele, međutim, da se naziv *Nederlansch* upotrebljava za narodni jezik zemalja koje su od davnina poznate pod imenom Nizozemlje. Prema njihovim rečima, termin *Nederduitsch*, koji se suprotstavlja pojmu *Hochdeutsch* (odn. visokonemačkom), obuhvata dva dijalekta: *Nederlandsch* (nizozemski) i *Nedersaksisch* (niskosaksonski), koji se međusobno razlikuju isto koliko i od visokonemačkog. Rado bih sledio ovakav stav da je naziv *Nederlandsch* bio opšte prihvaćeniji nego što je to do sada bio slučaj. Reč koja se već ustalila u upotrebi ne može se lako zameniti drugom rečju.“ Jan Frans Vilems kaže da možete doći na ideju da promenite jezik, ali to ne ide tako lako zbog ustaljenosti jezičke prakse. Izveštaji ove vrste retko pristižu sa još neustaljenog jezičkog fronta. Godine 1819. Vilems smatra da je zaustavljen prodor termina *Nederlands*.

Danas zasigurno znamo da se upotreba naziva *Nederduits* potpuno povukla pred nazivom *Nederlands*. U međuvremenu se, međutim, dogodilo nešto neobično, jer se *Nederduits* nije zadržao ni u Flandriji. Osim toga, neki Flamanci ne govore o *Nederlands* (nizozemskom), već o *Vlaams* (flamanskom). Ovo se već pomalo može naslutiti u formulacijama Vilemsa koji potiče iz Južne Flandrije.

Vidimo da se aktivno razmatra jezičko pitanje, ali da istovremeno dolazi do racionalnog i iracionalnog otpora koji očigledno može da utiče na razvoj događaja. Zbog toga se i ishodi jezičke politike ne mogu predvideti u svim slučajevima.

Može se, pak, preduzeti pokušaj uvođenja koncepata koji utiču na formiranje identiteta, ali u krajnjoj liniji su govornici ti koji odlučuju da li će i u kojoj meri oni imati uspeha.

Dietsch, Duutsch, Duytsch

Jup Lersen je u svojoj knjizi *Izvorišta domovine* istakao još jedno interesantno zapažanje u vezi sa jezikom: „Od 1840. godine, kako se bura oko otcepljenja Belgije polako stišava, primećuje se pojava jednog novog termina na kulturološkom planu – to je termin *Diets*“. On na to dodaje: „Očigledno da je postojala potreba za rečju koja bi obuhvatila čitavo govorno područje nizozemskog jezika, nezavisno od različito nazvanih država. Na mesto naziva *Nederduits* koji je na severu izašao iz upotrebe i na mesto naziva *Nederlandsch* koji je na jugu politizovan, nakon 1830. je morala doći nova reč koja bi objedinila sever i jug.

Lersen: „Postoji čak i *corpus delicti* koji ukazuje na ovo novo specifično shvatanje reči *Diets*. Njega nalazimo kod V. J. A. Jonkbluta (*W. J. A. Jonckbloet*) (...).“ Severnonizozemski filolog Jonkblut je 1842. godine objavio srednjovekovni tekst pod naslovom *Dietsche doctrinale*⁸ a 1845. godine je usledio *Dietsche Catoen*⁹. U oba slučaja je na osnovu srednjovekovnih izvora trebalo da stoji termin *Duitse*. Kako Lersen navodi, Jonkblut je na ovaj način iskovao naziv *Diets* za jezik koji se od davnina govorio u Nizozemlju.

I ovo se da istražiti. Da li se Jonkblut zaista prvi pojavio sa terminom *Diets*? Ovde se ponovo susrećemo sa traktatom Jana Fransa Vilemsa: „Bilo kako bilo, u najstarijim spisima koje poznajemo na svom maternjem jeziku uvek se govori o nazivima *Dietsch, Duutsch* ili *Duytsch*. Evo šta stoji kod Van Marlanta¹⁰ (*Van Maerlant*): „I zbog toga što sam Flamanac/ Molim svim srcem/ One koji će ovo čitati na jeziku *dietsche*/ Da budu milostivi prema meni“. Iako se pojam *Dietsch* ili

⁸ *Dietsche doctrinale* je srednjovekovna narodna umotvorina napisana u stihu, nastala po uzoru na *De amore et dilectione Dei*, italijanski tekst iz 1238. godine.

⁹ *Dietsche Catoen* je srednjovekovna nizozemska obrada Katonovih pesama (*Catonis Disticha*), koju je u 13. veku napisao anonimni autor.

¹⁰ Flamanski pesnik iz 13. veka, jedan od najznačajnijih nizozemskih srednjovekovnih autora

Duytsch i dalje upotrebljava u mnogim delovima Brabanta i Flandrije, on ne može predstavljati jezik kojim govorimo.“ Ovo je zaista pravi *corpus delicti* koji datira čitavih 25 godina pre nego što ga je Lersen pronašao kod Jonkbluta 1842. godine. Interesantno je da je i sam Vilems mislio da puca u prazno, ali je naziv *Diets* ipak tokom devetnaestog veka postepeno postajao sve popularniji. Na kraju su taj termin pre svega upotrebljavali oni koji su gajili nade da će se Flandrija i Holandija opet zblížiti, među kojima je bio i istaknuti predvodnik katolika A. J. Alberdink Tejm (*A. J. Alberdingk Thijm*). On je 1855. godine osnovao časopis *Dietsche Warande*, gde je ideja o Velikoj Nizozemskoj ponovo zaživela. Ono što je karakteristično za upotrebu reči *Diets* je da sadrži primesu nostalgije za prereformatorskim, katoličkim periodom srednjeg veka. Pojam *Diets* je povezan sa srednjonizozemskim i za mnoge katolike sa severa i juga on je delovao kao „bolja verzija nizozemskog“. Ne čudi činjenica da ni *Diets* nije opstao. Mi možemo poželeti da uz pomoć novih reči i koncepata kultiviramo kod svojih sugrađana „nacionalni identitet“ i „kulturno jedinstvo“, ali će od toga uvek nastajati proces koji se ne da kontrolisati. Pa ipak se dešavaju značajne promene koje se tek naknadno mogu utvrditi, a u trag im možemo ući uz pomoć jednostavnih reči.

U studiji Janeke Vejermans dat nam je potpun uvid u sučeljavanja koja su prethodila i na kraju dovela do implozije „Velike Nizozemske“, u borbu koja se velikim delom odigravala u okviru jezika i zarad jezika. Uskoro će nam tehnologija omogućiti da vrlo tačno utvrdimo koja lingvistička zrna su pogodila metu, iz kog topa su ispaljena i koliko su velike posledice imala. Promašene hice ćemo takođe moći jasno uočiti, a zahvaljujući studiji *Polubrača* znamo da i oni isto tako mogu prouzrokovati mnogo štete.

Rene van Stiprian (*René van Stipriaan*)

Beleška

Kao datum osnivanja Ujedinjene Kraljevine Nizozemlja je ovde uzet 21. jun 1814. godine, datum kada su savezničke monarhije odobrile Protokol osam članova, čiji Prvi član glasi: „Ova zajednica mora biti bliska i potpuna, tako da dve zemlje formiraju jednu jedinstvenu državu, uređenu ustavom koji je već uspostavljen u Holandiji, a koji će morati biti izmenjen, uz obostranu saglasnost, u skladu sa novim okolnostima.“ Kao datum raspada Kraljevine je uzet 4. oktobar 1830. godine, kada je Privremena vlada Belgije (*het Voorlopig Bewind*) proglasila nezavisnost.

Bibliografija sajtova

www1

Jost van den Vondel (*Joost van den Vondel*) – Wikipedia
http://hr.wikipedia.org/wiki/Joost_van_den_Vondel
(Link preuzet 20.05.2015)

www2

Mihil Adrianszon de Rajter (*Michiel Adriaenszoon de Ruyter*) – Wikipedia
<http://bit.ly/1HBjYni>
(Link preuzet 20.05.2015)

www3

Digitalna biblioteka nizozemske književnosti (*de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren* – DBNL)
<http://www.dbnl.org>
(Link preuzet 20.05.2015)

**preveti: Hristina Stanković, Jovan Korać, Sara Ković,
Stefan Mutić & Violeta Bahtijari**

»» Kafana als de ziel van een stad Kafana kao duša grada

Inleiding

In de loop van het voorige semester hebben de studenten Neerlandsitiek te Belgrado, naast andere teksten, ook een brief van Sven Peeters vertaald. Deze auteur heeft de nadruk gelegd op het feit dat de Servische kafana iets typerends enkel voor de Servische cultuur is en dat iedereen zijn best moet doen om dit erfgoed te beschermen.

Op basis daarvan heeft hij een brief aan de burgemeester van Belgrado de heer Siniša Mali gestuurd. De bedoeling ervan was om dit erfgoed en “de ziel van de stad” door nieuwe regels tegen de genadelose privatisatie te verdedigen. Er was sprake van de al hernieuwde kafana’s zoals bijvoorbeeld Šumatovac en het feit dat het proces van het hernieuwen heel vaak “de ziel” van de traditionele kafana vernietigt.

Volgens Sven Peeters is de sfeer van de Servische kafana iets wat men niet alleen in Europa maar ook wereldwijd moeilijk kan vinden. De manier waarop de moderne mens in West Europa leeft staat in schril contrast met het levensgevoel dat men in een kafana relatief vaak krijgt.

Vandaag de dag kan men deze ervaring bijvoorbeeld in Antwerpen en andere Europese steden niet beleven. Eerlijk gezegd is de onderhouding van de kafana in de ogen van buitenlanders essentieel voor het Belgradose touristische aanbod.

Daarom heeft heer Peeters, die zelf een paar jaar in Belgrado heeft gewoond, een poging gedaan om door dit briefje iedereen te waarschuwen tegen de catastrofale trend van het vernietigen van deze wereldwijd befaamde institutie – de traditionele Servische kafana.

Uvod

U toku proteklog semestra su studenti Nederlandistike u Beogradu, između ostalog, preveli i pismo Svena Petersa. Ovaj autor je naglasio činjenicu da srpska kafana predstavlja nešto što odlikuje isključivo srpsku kulturu i da svi moramo da damo sve od sebe kako bismo zaštitili ovo dobro.

Polazeći od ovog stanovišta poslao je pismo gradonačelniku Beograda gospodinu Siniši Malom. Cilj pisma je bio iznalaženje novih odredbi kojim bi se ovo kulturno dobro i „duša grada” zaštitili od nemilosrdne privatizacije. Bilo je govora o već obnovljenim kafanama kao što je npr. Šumatovac i činjenici da proces renoviranja često uništi dušu tradicionalne srpske kafane.

Prema rečima Svena Petersa atmosfera tradicionalne srpske kafane je nešto što se teško može naći, ne samo u Evropi već i širom sveta. Način na koji moderni zapadnoevropski čovek živi stoji u jakom kontrastu sa osećajem života koji se u kafani relativno često može proživeti.

U današnje vreme se ovakvo iskustvo u npr. Antverpenu i ostalim evropskim gradovima ne može doživeti. Iskreno govoreći, očuvanje tradicionalnih srpskih kafana je u očima stranaca od esencijalne važnosti za turističku ponudu Beograda.

Zbog toga je gospodin Peters, koji je i sam nekoliko godina živeo u Beogradu, pokušao ovim pismom da upozori na katastrofalni trend uništenja ove svetski poznate institucije - tradicionalne srpske kafane.

Jovan Korać

Een troostlokaal voor de 21ste eeuw

In memoriam kafana Orašac, einde 19de eeuw – eind 2014

“Stani malo kafanski sviracu,
stani malo i ne sviraj vise /
Kafanamuzikanten hangen maar wat rond,
ze hangen maar wat rond en ze spelen niet meer”
“da li se secas kako bilo nam je pre
posle svega sta sad ostalo je, moj begrade/
weet je nog hoe we vroeger waren
wat is er na alles nog overgebleven, mijn Belgrado”
(Beogradski sindikat, Balada disidenta)



Geachte heer de burgemeester,

Kafana Orašac is gesloten en het interieur is ondertussen leeggehaald. Dat is in meerdere opzichten slechts nieuws voor uw stad. Staat u mij toe op dit tragische nieuws deels rationeel deels emotioneel te reageren.

Het was op 4 juni 2006 dat kafana Manjež de deuren sloot. En het was op die regenachtige namiddag dat ik voor het eerst begreep wat een kafana is, hoewel ik toen toch al zes maanden lang m'n dagelijkse Belgradose horeca-ervaring achter de kiezen had. Begrijpt u me niet verkeerd, niet veel later ging er op die plek weer een restaurant open, onder dezelfde eerbiedwaardige naam, maar u bent het zeker met me eens dat de 'neo-Manjež' nog weinig met een *prava kafana* te maken heeft. “Dit is onze kafana”, kon je eertijds op de muur lezen, maar Vila Manjež is allang niet meer van haar eertijdse klanten die uit alle geledingen van de maatschappij kwamen. Met het herschilderen van het doorleefde interieur en het wegsturen van het ervaren personeel werd ook het erg diverse en tevens weinig kapitaalcrachtige kafanapubliek buiten geveegd. Na de sluiting van Manjež vond het personeel onderdak bij een laatste der Mohikanen, kafana Orašac. En vervolgens ook het cliënteel want, zoals de gewoonte is, volgden de kafanagangers hun obers. Nu kunnen ze ook daar niet meer terecht. “Als de kafana de ziel is van deze stad, dan is Belgrado stervende.” Dat

Poštovani gospodine gradonačelnice,

Kafana Orašac je zatvorena, a od enterijera nije ostalo ništa. Ovo je, gledajući iz više uglova, loša vest za Vaš grad. Dozvolite mi da na ovu tragičnu vest odreagujem pomalo racionalno i pomalo emotivno.

Na dan 4. juna 2006. godine zatvorila su se vrata kafane Manjež. Tog kišnog popodneva, sam zapravo prvi put shvatio šta kafana u stvari predstavlja, iako sam već šest meseci svakodnevno posećivao beogradske birtije. Nemojte pogrešno da me shvatite, nedugo zatim je, na tom istom mestu i pod čuvenim imenom, ponovo otvoren restoran, ali siguran sam da ćete se složiti sa mnom u konstataciji da „neo-Manjež” nema nikakve veze sa onim što nazivamo *pravom kafanom*. Nekada je na ovim zidovima pisalo: „Ovo je naša kafana”, ali Vila Manjež već odavno ne pripada svojim nekadašnjim gostima koji su dolazili iz svih slojeva društva. Kao posledica činjenice da je enterijer pun tragova prošlih vremena prefarban, a iskusno osoblje otpušteno, raznoliki gosti slabe platežne moći nestali su. Nakon zatvaranja Manježa, osoblje je pronašlo utočište u poslednjem Mohikancu, kafani Orašcu. U istu kafanu se preselila i klijentela, jer su, kako je to već uobičajeno, gosti kafane pošli za svojim konobarima. Sada ni tamo više ne mogu. „Ako je kafana duša grada, onda je Beograd na samrti”. O tome smo već pisali 2006. godine u našoj knjizi pod naslovom „Kafanski tribunal”, dokumentu

schreven we al in 2006 in ons boek *Het Kafana-Tribunaal*, een tijdsdocument dat de drank- en eetcultuur van Belgrado in kaart bracht én een in memoriam voor alle mooie plekken die ondertussen verdwenen waren, zoals Pod lipom, Šumatovac, Grmeč, ... Gelukkig zijn er nog Proleće, Kolarac, Naše more, de laatste kafana's te tellen op de vingers van één hand.

Geachte heer de burgemeester,
Ik hou oprecht van uw stad en dat toch al bijna 15 jaar. Dat wil zeggen, ik hou van de Belgradoërs, van wie ik sommigen al jaren ken. De traditie (jullie traditie!) wil dat verre vrienden bij hun weerzien elkaar ontmoeten aan een gedekte tafel. En als nieuwkomers (toeristen) uw stad voor het eerst bezoeken, moeten ze toch ook eten en drinken, en dan toch graag iets typisch, iets authentieks? Wel, waar moeten die nieuwe en oude vrienden elkaar voortaan ontmoeten, als de kafana's, de wachters van dat charmante, authentieke Belgrado, een voor een verdwijnen?

Een plek als Orašac is Belgrado's visitekaartje.

De traditie van uw land wil dat de belangrijkste beslissingen, of die nu van politieke, commerciële of relationele aard waren, werden genomen boven het geblokte laken van een kafanatafel. Hoe zit het dan met 's lands toekomstige wegen, als er straks geen kafanatafels meer gedekt kunnen worden?

De kafana is nationaal en historisch erfgoed.

Ik stel me voor dat ik in de toekomst nieuwe gasten meeneem naar de Knez, waar ze een oude kafana kunnen kopen, ingekaderd en wel, een mooie ets of vergeelde foto om thuis aan de muur te hangen (zoals hier bij mij in Antwerpen) om te kunnen kijken naar een Belgrado dat niet meer bestaat. Het is toch een vreemde paradox, mooi geïllustreerd bijvoorbeeld op de website van 'Vila Manjež', dat er nog nooit zoveel interesse is geweest voor wat we zelf niet zo heel lang geleden genadeloos hebben afgebroken. Ben ik een nostalgicus? Allicht. Maar dat komt ook omdat de Europeaan in mij nog kan vinden in Belgrado wat in Antwerpen al lang niet meer bestaat: een ander tijdsbesef, een zekere eenvoud, een ziel, de overgave aan het kafaneske.

Beste mijnheer de burgemeester,
De 21ste eeuwse toerist is voortdurend op zoek naar authentieke ervaringen en wat is er in uw stad oorspronkelijker dan een oude Servische kafana waar een professionele want ervaren ober zijn gasten de lokale keuken serveert in zo'n typisch, oud-degelyk decor? U zult zeggen: ga dan naar Skadarlija. Ik zeg u: maar daar kent de ober me niet per-

o vremenu u kome je mapirana gastronomska kultura Beograda. Isto tako ova knjiga predstavljala je čitulju svim lepim mestima koja su u međuvremenu nestala poput kafana Pod lipom, Šumatovac, Grmeč... Na sreću postoje još uvek Proleće, Kolarac, Naše more - poslednje kafane koje se mogu prebrojati na prstima jedne ruke.

Poštovani gospodine gradonačelnice,
Iskreno volim Vaš grad i to već skoro 15 godina. Hoću reći, volim Beograđane, od kojih pojedine poznajem već godina. Tradicija je, i to vaša, da prijatelji iz daleka ponovni susret proslavljaju za postavljenim stolom. Kad pridošlice (turisti) prvi put posete Vaš grad, oni valjda moraju nešto pojesti i popiti i tada najradije nešto tipično, nešto autentično? Pa, gde da se onda ti novi i stari prijatelji ubuduće sreću, ako kafane, čuvari tog šarmantnog, autentičnog Beograda, nestaju jedna po jedna?

Mesto kao što je Orašac predstavlja vizit-kartu Beograda.

Tradicija Vaše zemlje nalaže da se najvažnije odluke, bile one političke, poslovne ili prijateljske prirode, donose za kafanskim stolom sa kariranim stolnjakom. U kom pravcu će se onda u budućnosti kretati zemlja, ako uskoro više ne budu mogli da se postavljaju kafanski stolovi?

Kafana je nacionalno i istorijsko nasleđe.

Zamišljam kako u budućnosti dovodim nove goste u Knez, u kome će moći da kupe staru kafanu u linorezu ili na požuteloj fotografiji, uramljenu i spremnu da se okači na zid (kao ovde kod mene u Antverpenu), kako bi imali pogled na Beograd koji više ne postoji. To je zaista čudan paradoks, koji lepo ilustruje internet stranica Vile Manjež, da nikada ranije nije bilo toliko interesovanja za nešto što smo sami ne teko davno nemilosrdno srušili. Da li sam nostalgican? Verovatno. Ali to je zato što Evropljanin u meni može u Beogradu naći ono što već odavno ne postoji u Antverpenu: drugačiji pojam o vremenu, izvesnu jednostavnost, dušu, prepuštanje duhu kafane.

Dragi gospodine gradonačelnice,
Turista 21. veka je u stalnoj potrazi za autentičnim iskustvima, a šta je u Vašem gradu izvornije nego stara srpska kafana gde profesionalan konobar, jer je iskusan, servira svojim gostima lokalnu kuhinju u tako tipičnom, domaćinskom decoru? Reći ćete: „Onda idi u Skadarliju”. Ja Vam kažem: „Ali tamo me konobar ne poznaje lično”. Inače, i da je šarmantna Skadarlija Monmartr ili Latinska četvrt Beograda, onda je Orašac dobro sačuvana tajna odmah iza ćoška. To je pouzdana, dobra i večna kafana u komšiluku gde konobar ne pita kako ste, već obrnuto.

soonlijk. Als het overigens charmante Skadarlija het Montmartre of Quartier Latin van Belgrado is, dan is Orašac het goed bewaarde geheim van net achter de hoek. Het is de betrouwbare, degelijke en eeuwige buurtkafana waar niet de ober vraagt hoe het met je gaat maar omgekeerd.

Orašac is je dagelijkse gesprek.

Orašac is je huiselijke tafel met de gekende gerechten en dranken; de ober heeft genoeg aan je oogopslag om te weten wat hij moet aandragen. Orašac is het glas dat je heft op de belangrijkste dagen van je leven.

Orašac is de čorba die je deelt met je dierbaren en bureu, met je verre vrienden of alleen met jezelf.

Orašac lest je dagelijkse dorst, spoelt met brandewijn keel en ziel.

Orašac is je dokter, het verlossende gesprek of de zalf op de wonde van de dag.

Orašac is de ruimte waar de vreugde groeit en het verdriet verdroogt. Of juist omgekeerd.

Orašac is de kastanjeboom waaronder je kan schuilen of je verstoppen.

Orašac heeft een tuin voor de kafanamens, een stopplaats gelegen aan de drukke boulevard van zijn dagelijkse, banale beslommeringen.

Zo beschouwd, geachte burgemeester, betekent de sluiting van Orašac een groot verlies voor de Belgradoër. Dus laat deze eeuw-oase genaamd Orašac bestaan voor de rust en de troost. Een plek om af en toe te schuilen tegen de 21ste eeuw.

Sven Peeters, Antwerpen, België, co-auteur *Het Kafana-Tribunaal* (Clio, 2006)

Orašac je tvoj svakodnevni razgovor.

Orašac je kućni sto sa uobičajenim jelima i pićem; dovoljno je da te konobar pogleda i znaće šta da donese.

Orašac je čaša kojom nazdravljaš najvažnijim danima svog života. Orašac je čorba koju deliš sa najdražima i komšijama, sa prijateljima iz daleka ili sam sa sobom.

Orašac gasi svakodnevnu žeđ, rakijom ispira grlo i dušu.

Orašac ti je lekar, olakšanje duše kroz razgovor ili melem na ranu dana.

Orašac je mesto na kome raste radost, a isparava tuga. Ili upravo obrnuto.

Orašac je kesten ispod kog se možeš skloniti ili sakriti.

Orašac poseduje baštu za kafanske ljude, mesto predaha od svakodnevnih, banalnih briga na prometnom bulevaru.

Ovako gledano, poštovani gradonačelnice, zatvaranje Orašca predstavlja veliki gubitak za Beograđanina. Zato neka ova vekovna oaza zvana Orašac nastavi da postoji radi mira i utehe. Mesto na kome se povremeno možemo sakriti od 21. veka.

Sven Peters, Antwerpen, Belgija, koautor knjige „Kafanski tribunal“ (Clio, 2006)

**preveli: Hristina Stanković, Irena Savić, Jovan Korać,
Sara Ković, Stefan Mutić, Violeta Bahtijari
& Mila Vojinović**

Herman Kopeshar



Herman Kopeshar (*Herman Koppeschaar*; Lejden, 23. novembar 1866 – Vasenar, 11. mart 1932) bio je holandski vojni lekar koji je boravio kao ratni hirurg u Crnoj Gori za vreme Balkanskih ratova i rukovodio sanitetskom službom Crnogorske vojske.

Biografija

Kopeshar je pohađao osnovnu i srednju školu u Hagu. Godine 1884. upisao je studije medicine u Lejdenu koje je uspešno završio 29. maja 1891. godine, položivši državni ispit za doktora. Juna 1891. godine, kao deo osoblja sanitetske službe holandske Istočnoindijske vojske imenovan je oficijom sanitetske službe druge klase. Po dolasku u Indoneziju, 1892. godine, prvo je služio na Javi, u bolnici u Surabaji, da bi u oktobru iste godine bio premešten u bolnicu u Malangu. Godine 1894. je kao oficir sanitetske službe učestvovao u ekspediciji na Lombok. Tada je bio poznat po humanosti, a na njegovu inicijativu su i zatvorenici dobijali duvan. Od 1895. do 1898. godine službovao je, između ostalog, u Ternateu, Ačehu i Mage-langu. Godine 1899. zatražio je i dobio častan otpust iz vojne službe.

Balkanski ratovi

Godine 1912. holandski Crveni krst poslao je u Crnu Goru pošiljku koju je činio vagon sa sredstvima za previjanje rana. Kao svog predstavnika, holandski Crveni krst poslao je Hermana Kopeshara. Pošiljka je ispraćena rano ujutru, 30. novembra 1912. godine, sa stanice Vesperport. Po dolasku na Cetinje rukovodilac tamošnjeg Crvenog Krsta gospodin Zergović zamolio je Kopeshara da hitno preuzme hirurško odeljenje u tamošnjoj bolnici, pošto su austrijski doktori već bili otišli. Odmah je morao da zbrine oko 50 ranjenika. Kao rukovodilac sanitetske službe uspeo je da razotkrije značajan broj lažnih bolesnika i pošalje ih natrag na front. Naredne godine kralj Crne Gore odlikovao je Kopeshara Ordenom Knjaza Danila.

Kada se aprila 1913. sa svojim saradnicima vratio na stanicu Vesperport dočekala ga je velika delegacija. Po izlasku iz voza, orkestar sedme pešadije koji je bio postavljen na prvom peronu zasvirao je nacionalnu himnu Vilhelmus. Zahvaljujući donacijama Crveni Krst je uspeo da skupi veliku količinu novca te je 1914. godine raspolagao sa pet ambulanti, čije rukovođenje je bilo povereno Kopesharu. Zahvaljujući Kopesharu, koji je u to vreme bio savetnik srpskog konzulata u Hagu, Srbija je 1919. godine angažovala holandske lekare i medicinske sestre za svoju civilno-medicinsku službu.

Tokom Prvog svetskog rata Kopeshar je imao praksu u Hilversumu, a od 1919. godine u Vasenaru. Godine 1914. napisao je „Ponešto o Crnoj Gori i Srbiji i mom radu tamo“. Preminuo je u 66. godini života u Vasenaru, a kremiran je u Vesterveldu.

preveli: Ivan Pavlović & Nikola Marković

Milan Lukić, geboren in 1963 in Bajina Bašta, is - zoals hij zelf beweert - een koperhandelaar, consultant, sumatrist, signalist, humanist en hedonist. Hij is de auteur van drie dichtbundels : *Het lichaam (Telo, 1994)*, waarvoor hij de *Poëzieprijs Vladislav Petković Dis* heeft gekregen, *Antologija narodnih pesama o Marku Kraljeviću (Anthologie van volksgedichten over Marko Kraljević, 1996)* en *Body&Copper (2013)*, waarvoor hij de *Poëzieprijs Milan Rakić* heeft gekregen en dat ondertussen naar het Engels en Spaans is vertaald. In het nawoord van deze laatste bundel, stelt Radomir Andrić dat Lukić zijn oeuvre 'inventief, buiten traditionele versleten waarden, neigend tot de bereikingen van postmodernistische tendensen en avangardistische belangen' opbouwt. De poëzie van Milan Lukić zit vol vitalisme, is onvoorspelbaar en tweeduidig. Voor ons als neerlandici is het merkwaardig dat Lukić aan het begin van zijn werk, en dit naast verzen van Miroslav Maksimovic, ook verzen uit *Envoi* van Hugo Claus plaatst:

*Mijn verzen neuken niet klassiek,
zij brabbelen ordinair of brallen al te nobel.*

Het is dus niet te onkennen dat Lukić met het werk van Claus bekend is en aangezien dat we bij beide dichters dezelfde motieven tegenkomen (zoals bijvoorbeeld het vitalisme), kunnen we aannemen dat de bundel *Body&Copper* in zekere mate door de Vlaamse dichter geïnspireerd is. Ter illustratie bieden we de vertaling van een gedicht uit bovengenoemde bundel aan.

part-time baan van een meester in de literatuur

hoe is het mogelijk mijn lieve jongen
met gerimpelde droge mond op m'n oor fluistert
de magere oudere dame die ik juist bedien
dat u een meester in de nationale literatuur bent
en toch al jaren als *gigolo* werkt
ja het is mogelijk en ik zie er niets raars in
mompel ik zonder dat ik het goed betaalde begonnen werk onderbreek
heel zachtjes dalend naar verdorde verschrompelde tieten
gelijk aan verrotte pompoenen zoals een schrijver heeft opgemerkt
nou dat is lieve mannetjesdier mijn stoer mannetjesdier
murmelt de opgewonden meesteres verder
in ons achterlijke milieu niet echt gebruikelijk
u bent een mooie knappe opgeleide jonge heer
u zou zich aan de wetenschap moeten wijden
of aan het boekenschrijven
of aan het werken
met
stud
en
ten
haar zinnen scheuren omdat ze steeds moeilijker ademhaalt met opeengeklemd tanden
en het hijgen wordt aangevuld door het geratel van dure keramiek
zodat als gevolg van steeds dieper rammen
tussen haar benige reumatische vingers
lokken van mijn verdunde haar zijn blijven hangen

goed breek ik zenuwachtig af
neukt een meester in de literatuur slechter
dan dan een of andere boerenlul
ik sta op, veeg mijn mond, kleed me aan
en zonder haar aan te kijken ga ik weg
en het aangeboden geld laat ik liggen

COPPER

Milan Lukić, rođen 1963. godine u Bajinoj Bašti, je kako sam za sebe kaže trgovac bakrom, konsultant, sumatrista, signalista, humanista, i hedonista. Autor je tri zbirke pesama, *Telo* (1994) za koju je dobio Disovu nagradu, *Antologija narodnih pesama o Marku Kraljeviću* (1996) i *Body&Copper* (2013) za koju je dobio nagradu Milan Rakić i koja je u međuvremenu prevedena na engleski i španski jezik. Prema rečima Radomira Andića u pogovoru poslednje zbirke, Lukić „*svoj pesnički put inventivno izgrađuje izvan tradicionalnih potrošenih vrednosti, naginjući domašajima postmodernističkih tendencija i avangardnih preokupacija.*” Poezija Milana Lukića odiše vitalnošću, nepredvidiva je i dvoznačna. Za nas kao nederlandiste zanimljiva je činjenica da Lukić na samom početku, pored stihova Miroslava Maksimovića, navodi i stihove Huga Klause iz pesme *Envoi*:

*Moji stihovi ne jebu klasično,
prostački brbljaju ili blistaju previše otmeno.*
Hugo Claus, *ENVOI* (prevela Ivana Šćepanović)

Dakle, nesumnjivo je da je Lukić upoznat sa Klausovim delom, a s obzirom na to da kod oba pesnika nailazimo na iste motive, poput vitalizma, možemo da pretpostavimo i da je zbirka *Boddy&Copper* u određenoj meri inspirisana flamanskim pesnikom. Kao ilustraciju prilažemo jednu pesmu iz pomenute zbirke, kako u originalu tako i u prevodu na holandski jezik.

хонорарни рад једног магистра књижевности

зар је могуће драги мој младићу
шапуће ми на уво избораним сувим устима
мршава старија госпођа коју управо опслужујем
да сте ви магистрирали из народне књижевности
а ето годинама радите као *gigolo*
да могуће је и не видим шта је ту чудно
промрмљам ја не прекидајући започети добро плаћени посао
спуштајући се лагано ка усахлим смежураним сисама
налик трулим бундевама како примети један писац
па то мили мужјаче мој мужјачино
гргољи даље узбуђена господарица
што то у нашој заосталој средини није баш уобичајено
ви сте леп паметан образован млади господин
требало би да се посветите науци
или писању књига
или раду
са
студ
ен
тима
реченице јој се кидају јер све теже дише кроз стиснуте зубе
а дахтање употпуњује звекет скупоцене керамике
да би као последица све дубљег понирања
међу њеним кошчатим реуматичним прстима
остали праменови моје проређене косе

добро нервозно јој одбрусим
је л магистар књижевности лошије јебе
од неког дрипца с планине
устанем обришем уста обучем се
и не гледајући је одем
и не узмем понуђени новац

„Da bi prevodio holandsku književnost na srpski jezik, čovek mora biti pomalo lud”

Prevodilačka nagrada *Nizozemskog književnog fonda* (*Letterenfonds vertaalprijs*) za Jelicu Novaković

Ko je čuje kako promišljeno govori, zauvek će pamtiti njen karakterističan senzualan glas, pogotovo ako taj glas s vremena na vreme iznenada prekine zvonki smeh. Taj veseli smeh koji razoružava i relativizuje je ono što je karakteriše. Jelica Novaković, neprikosnoveni ambasador nizozemske kulture u Srbiji, rođena je u Beogradu, a od svoje četvrte do jedanaeste godine rasla je u Hagu. Kao šef Odseka za nederlandistiku na Beogradskom univerzitetu, generacijama studenata približila je holandsku i flamansku književnost i kulturu. Sastavljala je zbirke nizozemske književnosti na srpskom jeziku, pa čak i *Leksikon holandske i flamanske književnosti*. Takođe, kao prevodilac nizozemskih romanopisaca i pesnika učinila je de se na Balkanu čuje glas nizozemske književnosti. U međuvremenu je prevela više od pedeset dela, među kojima se nalazi i poezija. Zbog te nepokolebljive predanosti i kvaliteta njenog prevodilačkog opusa, koji između ostalog sadrži dela Huga Klause (*Hugo Claus*), Adriana van Disa (*Adriaan van Dis*), Vilema Elshota (*Willem Elsschot*), V.F. Hermansa (*W.F. Hermans*), Uka de Jonga (*Oek de Jong*), Sejsa Noteboma (*Cees Nooteboom*), Roberta Vajšea (*Robert Vuijsje*) i Hermana Koha (*Herman Koch*), sada je zasluženno dobila *Prevodilačku nagradu Nizozemskog književnog fonda*. U svom prijatnom stanu u Beogradu opušteno daje intervju: u razgovoru o prevođenju i nizozemskoj kulturi ona je na svom terenu.

Dobitnici Prevodilačke nagrade Književnog fonda 2014

Prevodilačke nagrade Književnog fonda su prošlog decembra uručene Paulu Bersu (*Paul Beers*) i Jelici Novaković. Nagrada uključuje i iznos od 10.000 evra. Da bi došli u obzir za nagradu, književni prevodioci se moraju isticati visokim kvalitetom prevođenja i ambasadorskom ulogom na određenom jezičkom prostoru. Nagrada se svake godine dodeljuje jednom književnom prevodiocu koji prevodi na nizozemski jezik, a svake druge godine prevodiocu koji prevodi sa nizozemskog jezika. Dok Jelica Novaković zastupa nizozemsku književnost u Srbiji, Bers je preveo opus Gombroviča (*Gombrowicz*), Bahmanove (*Bachmann*) i Menasea (*Menasse*).

Nakon toliko prevedenih nizozemskih romana, od Neskija (Nescio) do Van Disa i od Elshota do Klause, na čemu trenutno radite?

Zapravo, radim na tri prevodilačka projekta istovremeno: na romanima *Het diner* (*Večera*) Hermana Koha, *De helaasheid der dingen* (radni naslov prevoda: *Zaludnost stvari*) Dimitrija Verhulsta (*Dimitri Verhulst*) i na zbirci pesama Eve Herlah (*Eva Gerlach*).

Holandska poezija! Postoji li u Srbiji interesovanje za tako nešto?

To poslednje je projekat jednog bosanskog izdavača iz Banja Luke za koga sam već prevodila poeziju Rozali Hirs (*Rozalie Hirs*). On je jedan izuzetno posvećen čovek. Ne znam kako mu uspeva da toliko izdaje. Takođe i zbirke kratkih priča međunarodnih autora, na primer. Pored toga je i ustanovio jednu poetsku nagradu, a i sam je dobitnik slovenačke nagrade za poeziju. Taj čovek je još luđi od mene. (*smeh*)

Kako to mislite 'još luđi od mene'?

Da, za to je ipak neophodna određena posvećenost, koja je u suprotnosti sa današnjim mentalitetom i ne počiva na profitu, i u tom smislu je veoma anahrona.

Koja vrsta projekata ovde privlači pažnju?

To je teško pitanje. Bojim se da ne mogu da ispričam lepu priču o tome. Izdavači se nalaze u jednoj krajnje nezavisnoj poziciji. Pre svega, kupovna moć prosečnog građanina je znatno opala, te izdavači pokušavaju da prežive praveći razne vrste kompromisa. Prevodi se pre svega ono što može da računa na subvencije. A toga je svuda manje. Strane subvencije su namenjene prevashodno za prevode nagrađivanih dela, iako to ne mora nužno da znači da su

ona i najbolja. To u svakom slučaju znači da za klasike ima manje interesovanja i, pre svega, da sve mora biti jako aktuelno i da mora jako brzo da se odvija, usled čega i prevodi nisu uvek tako dobri. Osim toga, potrebna su velika ulaganja kako bi se promovisala relativno nepoznata književnost, jer je neophodno stvoriti sliku jedne kulture. A što se tiče nizozemske kulture, ona je pre svega poznata kao vizuelna kultura i za nju dakle ima više interesovanja nego za književnost. Uz to, ovde je prisutna orijentacija ka latino-američkim autorima. Fantastično u njihovim delima je prijemčivo jer je senzibilitet uporediv. Mada, sa druge strane je i skandinavska književnost veoma popularna poslednje decenije. Dakle, ima još mogućnosti, ali mora se raditi na tome.

Koji prevodi su vam pričinjavali najviše zadovoljstva?

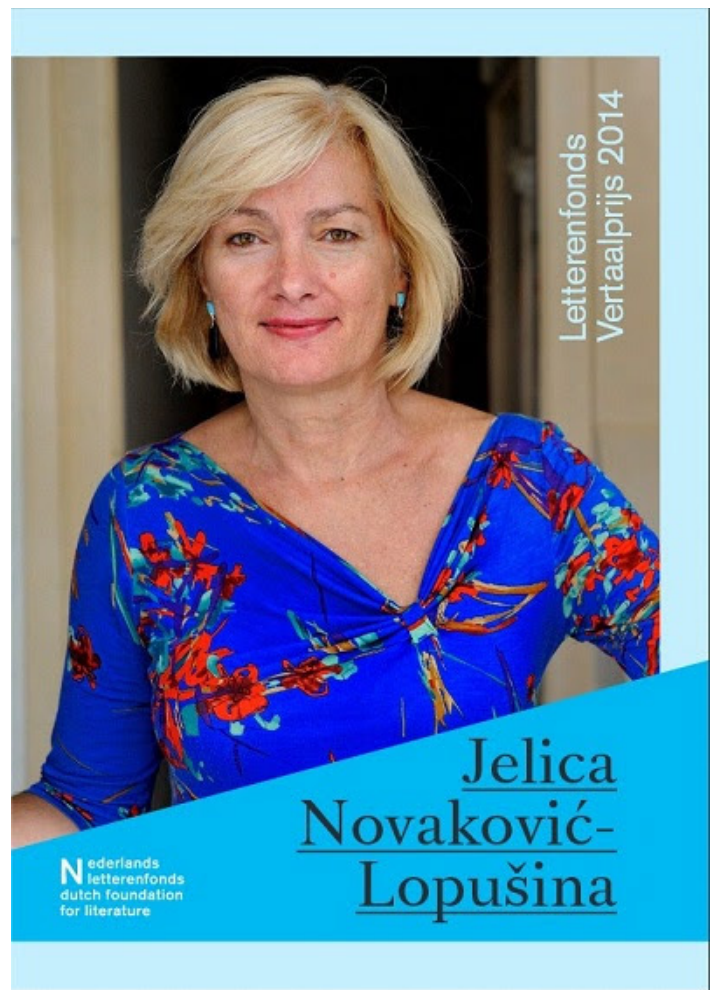
Reklo bi se, kada se pogleda moj spisak prevedenih dela, da sam „svaštojed“ bez jasno izraženog izbora. Ali on postoji, preuzela sam na sebe neku vrstu civilizacijske misije da celokupnu književnost pomalo mapiram. Takođe: ne mogu da predvidim šta će se primiti kod čitalaštva, tako da želim da obezbedim što je moguće širi izbor.

Što se mene lično tiče: volim stilistički zahtevne autore, a u tome ipak prednjače klasici. Veoma volim *fin de siècle* i uživala sam na primer u prevođenju Marselusa Emantsa (*Marcellus Emants*), ali i u humoru Vilema Elshota. Kad je u pitanju poezija: Šarl Dikal (*Charles Duval*), Eva Herlah, Martinus Nejhof (*Martinus Nijhoff*), Hendrik Marsman. I Achterberh (*Achterberg*), jedan od mojih favorita. Vasalis takođe! Dakle, jeste, ipak radije prevodim klasike.

Da li radije prevodite holandsku ili flamansku književnost? I postoji li razlika među njima?

Među njima svakako postoji razlika, ona proizilazi iz razlike u kulturnom identitetu. Probaću to ovako da objasnim: sa flamanskom kulturom ponekad imamo osećaj poistovećivanja, prepoznavanje načina ophođenja prema autoritetu. Otpor prema autoritetu je prepoznatljiv. A što se tiče kulture severnog Nizozemlja: tu se pre radi o otkrivanju nečega što je potpuno drugačije. Naročito kod novijih dela kao što su ona Hermana Koha ili Roberta Vajšea.

Kod Koha: nasilje i nasilnost na primer. Za nas je interesantno videti kako se ljudi u Holandiji nose sa jednom tabu-temom kao što je nasilje. Nasilje je ovde u tolikoj meri deo stvarnosti da to već predstavlja razliku samo po sebi. Pravo je otkrovenje saznati: „O, znači tako se ljudi tamo nose sa tim!“ To je važno i za *Sve sam fin svet* (*Alleen maar nette mensen*) od Vajšea. Onda je to možda i svesno ili nesvesno moj izbor, da pokažem da Holandija nije samo ono što ljudi vole da zamišljaju. Ovde vladaju samo pozitivne predrasude: Holandija koja je svedena na amsterdamske kanale sa kofišopovima. (*smeh*)



Koja dela vam je bilo najteže da prevedete?

Rozali Hirs mi je bila jako teška. To je poezija eksperimentalne modernosti, senzibiliteta koji stranac teško može da oseti. Tu zbirku sam inače prevela zajedno sa jednim hrvatskim kolegom koji je na sebe uzeo polovinu pesama. Pesnikinjin pristup je ponekad bio toliko čudan da smo sa njom imali Skype-sesije, tokom kojih smo joj predočavali svoje probleme. Ponekad bismo zaista očajavali: apsolutno nismo imali pojma šta je želela da kaže. A kada bi počela da objašnjava, ispostavilo bi se da je toliko lično da zbog toga nismo mogli da se uživimo. Problem je predstavljao i njen izuzetno slobodan, nekonvencionalan pristup gramatičkim pravilima. Ponekad rečenice već na holandskom nisu bile moguće, a pogotovo ne na srpskom. Ne usled čvrste forme, rime ili tako nečeg, već usled potpuno raštimovane sintakse. Sa druge strane, sa *Dolaskom Joahima Štilera* (*De komst van Joachim Stiller*) Huberta Lampo (*Hubert Lampo*) imala sam dosta poteškoća, pre svega sa povremeno neprirodno baroknom upotrebom jezika. To nije moj stil, ali kao prevodilac svakako morate da pokušate i to da ispoštujete. To nije uvek lak zadatak. Međutim, sve u svemu, prevodioci imaju najviše problema sa loše napisanim tekstom. Ponekad uočavate rečenice koje jednostavno ne štimaju.

Koji aspekti holandskog jezika stvaraju najviše problema prilikom prevođenja?

Ako posmatram prevodioce početnike, onda je to pre svega frazeologija koju oni teško mogu da procene. Naravno i modalne partikule, ali – i to zvuči jako čudno – najteže su ipak veoma jednostavne stvari, apsolutno najjednostavnije, svakodnevnne rečenice. Jezici imaju različite percepcije običnih, svakodnevnih jezičkih rituala. Jedna takva rečenica kod Hermana Koha, na primer: „*Mijn vrouw weet toch echt zeker dat zij een kamer met uitzicht op zee had gereserveerd.*” Teško je, to „*toch echt zeker*”. To gomilanje jednosložnih emotivnih partikula je karakteristično za nizozemski i teško je za prevođenje kako zbog nepostojanja formalnih ekvivalenata tako i zbog tumačenja emotivnog naboja.

I naravno kod poezije: problem je što morate da interpretirate nešto što je zapravo bolje ostaviti otvorenim, kao što je rod imenica u ljubavnoj poeziji. Na holandskom u ljubavnoj poeziji možete objekat ljubavi ostaviti sasvim nedefinisanim, što se danas svakako preporučuje. (*smeh*) Ali u srpskom to nije moguće: morate eksplicitno da prevedete da li je u pitanju muškarac ili žena. Osim toga, u srpskom se mnogo lakše dobija rima, što je opet problematično, svakako u modernoj poeziji.

Da li i vi ponekad imate poteškoća sa kulturološkim razlikama?

Pre svega sa kulturološki specifičnim vokabularom. Upravo se bavimo izradom leksikona kulturnospecifičnih termina. Kao *koffiepot* (vrsta lončeta za kafu), na primer. *Koffiepot* ovde ne postoji, zato što se kafa kuva na potpuno drugačiji način, u džezvi, što budi potouno drugačije asocijacije. Ali *theepot* (čajnik) može da se prevede. Prevela sam *Priče iz predgrađa Pejpa (Pijpelijntjes)* Jakoba Izraela de Hana (*Jacob Israël de Haan*) i tu ima mnogo kulturnospecifičnih pojmova, koji su, pak, zastareli. Onda nam ne ostaje ništa drugo nego da se bavimo istraživačkim radom i dajemo objašnjenja u tekstu ili čak u fusnoti.

Kada biste sada mogli da birate, šta biste još želeli da prevedete?

To bi bila kombinacija raznih uživanja! (*smeh*) Volela bih na primer da prevodim Kuperusa (*Couperus*) u Indoneziji. Na licu mesta se uživeti i prevoditi *De Stille kracht* (*Pritajena sila*). Ali, ima još mnogo toga. Jedna božanstveno slojevit knjižica kao što je *Het land van herkomst* (*Zemlja porekla*) Di Perona (*Du Perron*) ili *Van de koele meren des doods* (*O hladnim vodama smrti*) Van Edena (*Van Eeden*), a takođe i savremena dela kao što je *De helaasheid der dingen* od Verhulsta, na čemu trenutno radim.

Ludo Behejdt (*Ludo Beheydt*) bio je profesor kulturne istorije Nizozemlja i Lingvistike nizozemskog jezika na Katoličkom univerzitetu u Luvenu. Bio je gostujući profesor Nizozemske kulture na Univerzitetu u Amsterdamu, a nakon toga na Univerzitetu u Lejdenu. Urednik je časopisa *Neerlandia*.

Novembra 2014. godine, u Narodnom muzeju u Beogradu, održao je predavanje pod nazivom *A semiotic approach to Dutch and Flemish painting*, a nakon toga i predavanje iz oblasti sociolingvistike, namenjeno studentima Grupe za nizozemske studije Filološkog fakulteta u Beogradu.

Kontakt: ludo.beheydt@skynet.be

prevela: Mila Vojinović

VERSLAGEN
>> IZVEŠTAJI

➤➤ Nederlandistika u Zagrebu



Katedra za nederlandistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ima mladu povijest. Osnovana je akademske godine 2008./2009. unutar Odsjeka za germanistiku. Studenti su još ranije pokazivali veliki interes za učenje ovog, reklo bi se, „egzotičnog“ stranog jezika, kada je Paul van den Heuvel poučavao nizozemski jezik i kulturu. Miranda van 't Wout (MA) započela je lektorat nizozemskog jezika 1998., koji se održao do ožujka 2000. godine, a privremeno ju je zamjenjivao Johannes H. Verschoor (MA, nizozemski lektor) od prosinca 1998. do svibnja 1999. Od 2000. do kraja 2003. godine učenje nizozemskog je prekinuto, a lektorat nastavlja sa svojim radom od 2004. godine do osnutka Katedre, u listopadu 2008. godine. Osnutak Katedre bila je tada neizbježna činjenica zbog izuzetnog interesa studenata koji su željeli učiti nizozemski jezik i pobliže se upoznati s nizozemskom kulturom i literaturom. Akademske godine

2008./2009. upisana je prva generacija studenata preddiplomskog studija nederlandistike, a tri godine kasnije upisana je prva generacija studenata na diplomski studij nederlandistike.

Predstojnik Katedre u prvom semestru akademske godine 2008./2009. bio je prof. dr. sc. Velimir Piškorec, od srpnja 2009. godine vođenje Katedre preuzela je prof. dr. sc. Zrinjka Glovacki-Bernardi, a od akademske godine 2010./2011. do danas, Katedru vodi doc. dr. sc. Slađan Turković.

Na Katedri za nederlandistiku predavanja su držali brojni stručnjaci za pojedina područja. Predavači 2008./2009. godine bili su: Johannes H. Verschoor (MA, Suvremeni nizozemski jezik), dr. sc. Alexander Buczynski (Pregled nizozemske povijesti) i Željana Pancirov Cornelisse (MA, Kultura i društvo nizozemskog jezičnog područja; koordinatorica za međunarodnu i znanstvenu suradnju Katedre

za nederlandistiku). Iduće godine 2009./2010. u rad Katedre uključili su se i drugi predavači kao vanjski suradnici unutar specijaliziranih područja: Gioia-Ana Ulrich Knežević (MA, Nizozemska književnost), dr. sc. Saša Vojković (Uvod u medije) i dr. sc. Nenad Roban (Uvod u dizajn). U idućim godinama predavači su bili i dr. sc. Iva Pasini Tržec, dr. sc. Ana Munk, dr. sc. Vlatko Broz, Saskia Pronk-Tiethoff (MA), dr. sc. Sandra Križić Roban, Mirela Banjavčić (MA), Monika Blagus (MA), Nathalie van der Perre (MA, belgijska lektorica). Danas na Katedri predaju predavači iz prvog ciklusa nastave, kao i novi suradnici: Miriam Dam (MA, nizozemska lektorica), Petra Bručić (MA), dr. sc. Nikola Anušić. U radu zagrebačke nederlandistike svojom se predanošću u radu posebno ističu članovi i suradnici Katedre Željana Pancirov Cornelisse i Gioia-Ana Ulrich Knežević. Katedra aktivno surađuje i s drugim odsjecima na razini Fakulteta, primjerice s Odsjekom za anglistiku, Odsjekom za povijest i Odsjekom za povijest umjetnosti. Od međunarodnih sveučilišnih suradnji posebno valja istaknuti suradnju sa Sveučilištem u Leidenu (Nizozemska) i stalnu potporu prof. dr. sc. J. G. A. M. Jacobsa i Odsjeka Neerlandistiek/Dutch Studies Sveučilišta u Leidenu (Nizozemska). Katedra ima odlične kontakte i suradnju s Nizozemskom jezičnom unijom (Nederlandse Taalunie, <http://taalunie.org/>) koja materijalno i organizacijski pomaže Katedri.

Od projekata u kojima Katedra sudjeluje valja istaknuti

Gastdocentenregeling (suradnju triju sveučilišta: Beograd, Ljubljana i Zagreb) te Festival europske kratke priče. Knjižnica Filozofskog fakulteta broji preko 1200 nizozemskih naslova koji studentima stoje na raspolaganju.

Katedra za nederlandistiku ugostila je u svojoj kratkoj povijesti brojne jezikoslovce, predavače, profesore, specijaliste za različita područja i pisce: dr. emeritus Cor van Bree (nizozemski lingvist), dr. emeritus Geert Booij (nizozemski lingvist), dr. sc. J. G. A. M. Jacobs (profesor Sveučilišta u Leidenu, održao obavezne kolegije na FFZG), Myra Arends (profesor Sveučilišta u Leidenu, održala obavezni kolegij na FFZG), Radovan Lučić (predavač Sveučilišta u Amsterdamu), dr. sc. Hubert van den Bergh (predavač Sveučilišta Adama Mickiewicza u Poznańu), dr. sc. Olga van Marion (predavač Sveučilišta u Leidenu), Gert Loosen (predavač Sveučilišta u Budimpešti/Debrecenu); NJ. E. vitez Marc de Schoutheete de Tervarent (bivši veleposlanik Kraljevine Belgije), R. van der Linden (političar, bivši predsjednik nizozemskog Senata), Tessa Hillebrands (specijalist za znanstvenu nizozemsku fotografiju), Bas Pauw (organizator inozemnih događanja Nizozemske zaklade za književnost), Peter Schoenaerts (profesor i voditelj projekata u Centru nizozemske jezične unije za nizozemski kao strani jezik), te pisci: Abdelkadel Benali, Geert Mak, Els Moors, Arnon Grunberg, Annelies Verbeke, Manon Uphoff, Sanneke van Hassel, Dimitri Verhulst, Maarten Inghels, Johan de Boose i Tommy Wieringa.

Josipa Dvoraček

>> GASTLEZINGEN

De vakgroep Neerlandistiek te Belgrado verwelkomt al jarenlang gastdocenten uit Nederland en België, die lezingen over de Nederlandse taal, cultuur en literatuur houden, en koppelt daar tevens een aantal events aan. Dat was dit jaar uiteraard niet anders.

Eén van deze events was de driedaagse workshop Literair Vertalen die door het *Nederlands Letterenfonds* en het Amsterdamse *Vertalershuis* georganiseerd werd, en waaraan negen vertalers uit Servië en Kroatië deelnamen. De workshop vond plaats in het begin van november en werd geleid door Jelica Novakovic-Lopusina, verbonden aan de vakgroep Neerlandistiek van de Filologische Faculteit te Belgrado, Gioia Ulrich Knežević, verbonden aan de Filologische Faculteit van Zagreb, en Roel Schuyt uit Nederland. Het onderwerp van de workshop was het vertalen naar het Servisch en het Kroatisch van een aantal passages uit de romans “Het Diner” (Herman Koch) en “De helaasheid der dingen” (Dimitri Verhulst). Aangezien het hele nummer van het tijdschrift *Erazmo* aan de workshop gewijd is, brengen we hier de indrukken van de studenten die gelegenheid hadden om deel te nemen:



Josipa Dvoraček:

‘De Vertaalworkshop in Belgrado was prima. Ik ben blij dat ik de kans had om te zien hoe de vertalers denken en welke problemen ze tijdens het vertalen tegenkomen. Ik vond het heel indrukwekkend dat iedereen op verschillende manier een stuk tekst kan zien en dat het heel belangrijk is met andere collega-vertalers de problematische delen van de tekst te bespreken. Volgens mij zou het nuttig zijn om de vertaalworkshops in de toekomst te organiseren, want op die manier kan je ter plaatse veel over het vertalen in de praktijk leren.’

Mila Vojinović:

‘Ik keek er naar de vertaalworkshop uit, hoewel ik er niet van zeker was wat ik precies kan verwachten. Het feit dat de vertaalsessies interactief waren en dat vertaaldilemma’s heel gedetailleerd en vanuit verschillende oogpunten waren behandeld vond ik heel goed. Volgens mij had ik, als een beginner, veel baat bij luisteren naar de discussies tussen ervaren vertalers, waardoor ik teksten die ik vertaal nu op een andere manier beschouw en waardoor ik me realiseerde dat er alleen maar één correcte, beste versie van een vertaling niet altijd bestaat.’



In november vond een eerste gastlezing plaats op de vakgroep Neerlandistiek: een college waarin prof. Dr. Ludo Beheydt van de Universiteit Leiden het over sociolinguïstiek had. Bovendien hield hij in het Atrium van het Nationaal Museum nog een lezing rond de semiotische benadering van Nederlandse en Belgische kunst.

Daarna volgde er in april een gastlezing van professor Frank Willaert, die Oude Nederlandse letterkunde doceert aan de Universiteit Antwerpen. Hij bestudeerde de bundel *Strofische gedichten* van Hadewijch en kwam

tot de conclusie dat haar gedichten kunnen gezongen worden. Daar waren de studenten zelf van overtuigd na het beluisteren van een uitvoering van één van de gedichten.

Op 21 april vond ook het *Internationale Studentendictee der Nederlandse taal* plaats. Onze studenten namen er, samen met hun collega’s uit Midden- en Oost-Europa, gretig aan deel. Onze winnares van het dictee van dit jaar is Hristina Stanković, een vierdejaarsstudente.



➤➤ GOSTUJUĆA PREDAVANJA



Katedra za nederlandistiku već godinama unazad dočekuje profesore iz Holandije i Belgije koji našim studentima drže predavanja iz oblasti jezika, kulture i književnosti. Ovu godinu su takođe obeležila gostujuća predavanja, ali i neka nova dešavanja.

Jedno od takvih dešavanja jeste i održavanje trodnevne prevodilačke radionice u organizaciji *Nizozemskog književnog fonda (Nederlands Letterenfonds)* i *Prevodilačke kuće (Vertalershuis)* u Amsterdamu, na kojoj je učestvovalo ukupno 9 prevodilaca iz Srbije i Hrvatske. Radionica je održana početkom novembra, a vodili su je prof. dr. Jelica Novaković-Lopušina sa Grupe za nederlandistiku u Beogradu, Gioia Ulrich Knežević sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Rul Shajt (*Roel Schuyt*) iz Holandije. Tema radionice bila je prevođenje odlomaka na srpski i hrvatski iz romana *Het diner*, holandskog autora Hermana Koha (*Koch*) i *De helaasheid der dingen* autora Dimitrija Verhulsta.

Kako je ceo ovogodišnji broj časopisa Erazmo posvećen radionici, ovde vam donosimo utiske studentkinja koje su imale priliku da učestvuju:



Josipa Dvoraček:

„Na Prevoditeljskoj radionici u Beogradu mi je bilo odlično. Sretna sam što sam imala priliku vidjeti kako rade i razmišljaju prevoditelji te s kojim problemima se susreću u procesu prevođenja. Fasciniralo me kako svatko određen dio teksta može vidjeti na drugi način, te kako je važno dobro se konzultirati s drugim kolegama prevoditeljima oko nekih problematičnih mjesta u tekstu. Smatram da bi radionice i dalje trebalo održavati, jer se ondje na licu mjesta može mnogo toga naučiti o praksi prevođenja.”

Mila Vojinović:

„Radovala sam se prevodilačkoj radionici iako nisam bila sigurna šta tačno mogu da očekujem. Svidelo mi se što su sesije bile veoma interaktivne i što su se prevodilačke dileme analizirale detaljno i iz različitih uglova. Smatram da je za mene, kao početnika, bilo jako korisno što sam imala prilike da slušam diskusije iskusnih prevodilaca, nakon čega sam počela drugačije da posmatram tekstove koje prevodim i uvidela da ne postoji uvek samo jedna tačna, najbolja verzija prevoda.”



U novembru je studentima nederlandistike održano prvo gostujuće predavanje iz oblasti sociolingvistike prof. dr. Luda Behejdt sa Univerziteta u Lejdenu. Profesor Behejdt je takođe u Atrijumu Narodnog muzeja u Beogradu održao predavanje pod nazivom „A semiotic approach to Dutch and Flemish painting”.

Nakon toga, u aprilu je usledilo i gostujuće predavanje Franka Vilaerta, (*Willaert*) profesora stare književnosti sa Univerziteta u Antverpenu. Vilaert je održao predavanje o srednjovekovnoj pesnikinji Hadevih (*Hade-wijch*). On se bavio analizom njene zbirke pe-



sama „Strofične pesme” (*Strofische gedichten*) i došao do zaključka da se njene pesme mogu pevati, u šta su se i sami studenti uverili slušajući jednu od izvedbi ovih pesama.

U aprilu je takođe održan i *Veliki regionalni diktat holandskog jezika* na kojem su učestvovali naši studenti zajedno sa svojim kolegama iz Srednje i Istočne Evrope. Pobednica ovogodišnjeg diktata sa Grupe za nederlandistiku je studentkinja četvrte godine Hristina Stanković.

WINTERSEMESTER IN WENEN

“Waarom ga je Nederlands in Wenen studeren?” was waarschijnlijk een van de vragen waar ik het vaakst op moest antwoorden. Ik heb een semester in Wenen gestudeerd dankzij de beurs van OeAD-GmbH en het CEEPUS-uitwisselingsnetwerk. CEEPUS ondersteunt de mobiliteit van studenten uit Centraal- en Oost-Europa en de Universiteit van Wenen is een van de universiteiten die aan dit programma deelneemt. Toen ik de gelegenheid kreeg om vier maanden in Wenen te gaan studeren, kon ik niet weigeren. Wenen is een van mijn lievelingssteden, een stad rijk aan cultuur en geschiedenis en vol indrukwekkende theaters, musea, paleizen en prachtige parken. Daarbij is geniet de opleiding Neerlandistiek aan de Universiteit van Wenen een uitstekende reputatie. Meer dan tien uitwisselingsstudenten uit vijf verschillende landen vervulde hun wintersemester te Wenen. Dit creëerde een multiculturele sfeer en was een uitstekende gelegenheid om andere extramurale studenten Nederlands te ontmoeten.

Ik ben reeds een paar dagen voor het officiële begin van het semester naar Wenen afgereisd omdat ik op tijd mijn documenten moest regelen, mijn *ausweis* halen, een semesterticket voor het openbaar vervoer kopen en natuurlijk het studentenhuus intrekken. Een kamer in een fantastische accommodatie dicht bij het centrum van de stad stond reeds voor me klaar! Het duurde slechts 15 minuten om te voet

bij de universiteit te raken, een tochtje langs het schitterend Wiener Rathaus en het Oostenrijkse parlement in Griekse stijl. De Weense Neerlandistiek bevindt zich in het hoofgebouw van de universiteit, dat vaak op een doolhof van gangen en trappen lijkt. De Neerlandistiek beschikt over een leslokaal, kamers voor professoren en ander personeel, een bibliotheek en een grote gang waar je andere medestudenten kan treffen of zelfs je huiswerk voor de les kan afmaken (wat soms effectief gebeurt).

Om 30 ECTS punten te halen, koos ik voor vijf vakken: *Schilderijen vertellen* – het venster op het leven en schilderkunst van de Gouden Eeuw; *Taalverwerving III* – een soort *Savremeni* waar je je luister-, spreek-, schrijf- en leesvaardigen verbetert; *Nederlandse literatuur na 1945* - waar ik geleerd heb dat het wel mogelijk is om in één dag 400 pagina's van een Nederlandstalig boek te lezen; *Afrikaans* - gedoceerd door een sympathieke professor uit Zuid-Afrika, die ongehooflijk goed in codewisseling is gezien het feit dat ze tijdens een les in het Afrikaans, Duits en Engels sprak; en *Didactiek*, een vak dat je voorbereidt om Nederlands te doceren en een introductie biedt tot de verschillende docetechnieken.

Hoewel ik slechts twee dagen per week op de faculteit diende te vertoeven, betekende dat niet dat de rest van mijn week helemaal vrij was. Op mijn to-do lijst stonden boeken die ik moest lezen, presentaties om voor te bereiden en huiswerk om af te maken. Ondanks alles had ik altijd genoeg tijd over om regelmatig te fitnesssen, de stad te verkennen en nieuwe vrienden te ontmoeten. Na de lessen troffen we elkaar vaak in Weense koffiehuisen en spraken er over allerlei dingen terwijl we van Wienermelange en Sachertorte of Apfelstrudel genoten. Daarnaast wandelde ik vaak door de rustige straten van de *Innenstadt*, op zoek naar bezienswaardigheden die niet te vinden zijn in de toeristengidsen. Wenen barst van uitstekende musea: het werk van impressionisten trekt je aandacht in Albertina, in het Natuurhistorisch museum kan je teruggaan naar de prehistorie en in het Kunsthistorisch museum kan je schilderijen van Rubens bekijken. Ik had ook de gelegenheid om het Oostenrijkse parlement en het hoofdkwartier van de VN te bezoeken en meer te weten te komen over de buitenlandse politiek van Oostenrijk.

December is een magische periode in Wenen: de straten en gebouwen zijn al versierd voor de Kerst en de geur van *glühwein* domineert de grote pleinen en kerstmarkten. En alles wordt bedekt met sneeuw! Je moet wel door de parken lopen maar wees voorzichtig: de parken worden vroeg op slot gedaan en waarschijnlijk zou je daar niet opgesloten willen blijven (neen, geen persoonlijke ervaring)...

Het nadeel van de Kerstperiode is dat je door de menigte moet dringen om bij de universiteit te komen. Dit is eveneens het moment waarop je je als een echte Weense begin



te voelien want je klaagt steen en been over al die toeristen. Bovendien ben je al lang gewend aan het feit dat de winkels slechts tot 19 uur werken en dat je geen boodschappen kan doen op zondag. En je springt toch de *U-bahn* in, zelfs wanneer je al "*Steigen Sie nicht mehr ein!*" hoort want wie kan nog drie minuten wachten op een andere? Dit is ook de periode van de kerstfeesten die bij de Neerlandistiek of bij OeAD worden georganiseerd. Op het kerstfeest van OeAD ontmoette ik studenten uit de hele wereld, leerde ik iets over hun tradities en proefde ik verschillende soorten voedsel. Het is natuurlijk geen wonder dat iedereen onze Plazma lekker vond en het bleek echt smakelijk om *Plazma* met Cubaanse vruchtenmoes te combineren.

Eind januari worden er examens georganiseerd. Er bestaat geen apart examenperiode; examens maken deel uit van het semester en worden georganiseerd tijdens de collegeperiode. Er bestaan mondelinge en schriftelijke examens maar voor sommige vakken hoef je er geen af te leggen en krijg je je cijfers op basis van presentaties, huiswerk en werkstukken die je tijdens het semester hebt ingeleverd. Na de examens moet je snel je spullen in koffers stoppen en de bus pakken maar het zou eigenlijk ook geen probleem vormen als je de bus mist. Nog een paar extra dagen te Wenen lijkt immers altijd een goed idee.

ZIMSKI SEMESTAR U BEČU

"Zašto ideš u Beč da studiraš holandski?" je najverovatnije pitanje na koje sam najčešće morala da odgovaram. Jedan semestar sam studirala u Beču zahvaljujući stipendiji Austrijske agencije za međunarodnu saradnju u obrazovanju i istraživanjima (OeAD) i CEEPUS mreži studentske razmene. CEEPUS podržava mobilnost studenata na teritoriji centralne i istočne Evrope, a Univerzitet u Beču je jedan od univerziteta koji učestvuje u ovom programu. Nisam mogla da odbijem priliku da četiri meseca studiram u Beču. Beč je jedan od mojih omiljenih gradova, grad bogat kulturom i istorijom i prepun impresivnih pozorišta, muzeja, palata i prekrasnih parkova. Uz sve to je Nederlandistika na Univerzitetu u Beču veoma dobra. Više od deset studenata na razmeni iz pet različitih zemalja je tu provelo zimski semestar što je stvorilo jednu multikulturalnu atmosferu i predstavljalo je odličnu priliku da se upoznaju studenti Nederlandistike iz drugih zemalja.

U Beč sam došla par dana pre zvaničnog početka semestra. Morala sam da sredim sva dokumenta, da uzmem *ausweis*, da kupim semestralnu karticu za prevoz i naravno da se uselim u dom. Dobila sam sobu u fantastičnom studentskom domu veoma blizu centra! Do Univerziteta se stizalo za 15 minuta pešačenja, a uz to sam prolazila pored predivne gradske skupštine i austrijskog parlamenta u grčkom stilu. Nederlandistika u Beču se nalazi u glavnoj zgradi univerziteta koji često podseća na lavirint hodnika i stepeništa.



Nederlandistika poseduje slušaonicu, kabinete za profesore i drugo osoblje, biblioteku i veliki hodnik u kom se možete sresti sa kolegama ili čak završiti domaći pre predavanja (i to se ponekad dešava).

Kako bih sakupila 30 ESPB izabrala sam pet predmeta: *Schilderijen vertellen* – prozor u život i slikarstvo Zlatnog doba Holandije; *Taalverwerving III* – vrsta Savremenog koji vam pomaže da poboljšate svoje veštine slušanja, pričanja, pisanja i čitanja; *Nederlandse literatuur na 1945* - gde sam saznala da je moguće pročitati 400 stranica knjige na holandskom u jednom danu; *Afrikaans* koji predaje simpatična profesorka iz Južne Afrike koja je veoma dobra u prebacivanju koda s obzirom na to da u toku jednog predavanja govori na afrikansu, nemačkom i engleskom jeziku; *Didactiek* koja vas priprema da predajete holandski i upoznaje sa raznim tehnikama predavanja.

Iako sam na predavanja išla samo dva puta nedeljeno, to nije značilo da sam ostatak nedelje bila potpuno slobodna. Na mojoj *to-do* listi stajale su knjige koje je trebalo pročitati, prezentacije koje je trebalo pripremiti i domaći koji je trebalo uraditi. Uprkos svemu imala sam dovoljno vremena da redovno idem u teretanu, šetam gradom i stičem nove prijatelje. Nakon predavanja sastajale smo se u bečkim kafeterijama i razgovarale o svemu i svačemu dok smo uživale u bečkom melanžu i saher torti ili štrudli sa jabukama. Pored toga, često sam šetala tihim ulicama prvog okruga u potrazi za znamenitostima koje se ne mogu naći u turističkim vodičima. Beč je pun odličnih muzeja: u Albertini vam pažnju privlače radovi impresionista, u Prirodnjačkom muzeju možete se vratiti u praistoriju, a u Umetničko-istorijskom muzeju možete pogledati slike Rubensa. Imala sam priliku i da posetim austrijski parlament i sedište Ujedinjenih Nacija i da saznam nešto više o austrijskoj spoljnoj politici.

Decembar je magični period u Beču. Ulice i zgrade su ukrašene za Božić, a miris kivanog vina preovladava na velikim trgovima i božićnim vašarima. I sve je prekriveno

snegom! Morate prošetati parkovima, ali pazite! Parkovi se rano zaključavaju i verovatno ne biste želeli da ostanete u njemu (ma ne, ne pričam iz ličnog iskustva). Loša strana božićne sezone predstavlja guranje kroz gomilu kako biste stigli do univerziteta. Tada se zapravo i osećate kao pravi Bečlija jer se i previše žalite na veliki broj turista. Osim toga, odavno ste navikli na činjenicu da prodavnice rade samo do 19 časova, a da nedeljom ne možete ići u kupovinu. A u metro uskaćete čak i nakon što čujete „*Steigen Sie nicht mehr ein!*“ jer ko može da čeka još tri minuta da stigne drugi prevoz? Ovo je takođe period božićnih zabava koje se organizuju na Nederlandistici ili OeAD-u. Na Božićnoj zabavi u OeAD-u sam upoznala studente iz celog sveta, naučila ponešto o njihovim običajima i probala razne vrste hrane. Naravno da nije nimalo čudno što se svima svidela naša Plazma, a kombinacija Plazme i kubanskih voćnih pirea može da bude baš ukusna. Krajem januara se organizuju ispiti. Ne postoji poseban ispitni rok; ispiti su deo semestra i održavaju se iako se još uvek ide na predavanja. Postoje usmeni i pismeni delovi ispita. Za neke predmete, međutim, ne postoje ispiti i ocenu dobijate na osnovu prezentacija, domaćih zadataka i radova koje ste radili tokom semestra. Nakon ispita morate brzo potrpati stvari u kofere i stići na autobus iako nije ni problem ako ga propustite. Još par dana u Beču zvuči kao dobra ideja.

Hristina Stanković



WINTERSEMESTER IN GENT

Ik ben een vierdejaarsstudente Neerlandistiek aan de Universiteit van Belgrado die vorig semester op Erasmus geweest is in België, aan de Universiteit van Gent. Na vijf maanden in Gent te hebben gewoond en gestudeerd, werd mij gevraagd om in een kort verslag mijn ervaringen te delen. Ik hoop dat dit verslag nuttig zal zijn voor potentiële Erasmusstudenten. Of het mij zal lukken om het kort te houden, zullen we nog zien.

Zeer belangrijk tijdens je verblijf is natuurlijk de huisvesting. Vijf maanden lang (of langer) dakloos zijn, is immers niet de bedoeling en dat heeft de Universiteit van Gent ook heel goed begrepen – er staan rond de stad namelijk een aantal campussen ter beschikking voor buitenlandse studenten. Je kan er een kamer huren afhankelijk van waar je gaat studeren (Universiteit Gent, Hogeschool Gent, Kunstacademie Gent, enz.). De campus waar ik vertoefde, bevindt zich in het studentencentrum van Gent, dicht bij de meeste universiteitsgebouwen en waar al de bussen en trams een goede verbinding naar het centrum van de stad bieden (dat trouwens ook te voet bereikbaar is, in een klein kwartier). Omdat er simpelweg erg veel competitie is voor de studentenresidenties, is het echter essentieel om het aanvraagformulier voor een kamer zo vroeg mogelijk op te sturen. Dan hoef je je tijdens je eerste weken in Gent niet rot te zoeken naar een verblijfplaats en kan je reeds van bij aankomst van de stad genieten.

Er waren ook wel studenten die op kamers woonden, maar ik zou opnieuw kiezen voor de universitaire residentie voor internationale studenten. Er zijn namelijk erg veel pluspunten aan deze residentie, en ik vond het vooral belangrijk dat ik daar ten midden van een groep buitenlandse studenten neergeploft werd (bij aankomst bleek iedereen, net zoals ik, op zoek naar nieuwe vrienden). Aangezien we zo dicht bij elkaar zaten, heb ik de meeste tijd in Gent met andere Erasmusers doorgebracht. Vaak kookten we samen en organiseerden we bijvoorbeeld wekelijkse etentjes waarbij elke keer opnieuw iemand anders iets uit zijn eigen land kookte voor de medestudenten.

Gent is echt een fantastische stad en bruist volop. Dit geldt helaas vooral voor de maanden tijdens de weekdagen van het schooljaar, want met de feestdagen gaat (ten minste, dat leek zo) elke Belgische student terug naar huis en is de stad bijna helemaal leeg en niet zo boeiend meer. Toen ik net aangekomen was en het nog steeds redelijk warm was, deed men niks liever dan overdag buiten te zitten om van eten en drinken te genieten. Dit zorgt ervoor dat er ontzettend veel bars en terrassen in de gehele stad terug te vinden zijn en er een hele brede uitgaanscultuur aanwezig is, evenals vele discotheken die druk bezocht worden. Verder heeft ook het ESN (*Erasmus Student Network*) er voor gezorgd dat we ons nooit hoefden te vervelen. Dit studen-

tennetwerk organiseert sociale bijeenkomsten voor Erasmusstudenten zoals museumbezoeken en feesten, maar ook reizen of dagexcursies naar de buurlanden.

Een aspect om rekening mee te houden is zonder meer het kostenplaatje. Vooral het alledaagse leven en de kamerhuur (gemiddeld zo'n 600 tot 700 euro per maand) zijn kostenposten om in rekening te brengen. Levensmiddelen, cafés en restaurants zijn in het algemeen wel duurder, maar indien je erg op je geld let en voortdurend het goedkoopste probeert te versieren, is het haalbaar om voor zowel basisbehoefte als vrije tijdsbesteding hetzelfde bedrag te spenderen als in Servië.

De formele kant van het verblijf in België ging er niet altijd even makkelijk en ontspannend aan toe. Om te beginnen moest er een heleboel geregeld worden, niet alleen op de faculteit, maar ook bij de afdeling Internationale Betrekkingen van de Universiteit Gent, het Immigratiekantoor, de bank. Zo duurde het vrij lang voor ik de volledige documentatie in mijn bezit had en ingeschreven was voor de juiste vakken. Gelukkig is er in een studentenstad zoals Gent ontzettend veel begrip voor internationale studenten en vooral voor de non-EU'ers die nog veel meer moeite hadden moeten doen om al de eisen en verplichtingen te vervullen. Aan de universiteit ging het er heel anders aan toe dan dat ik gewend was. Aangezien er tussen mijn vrienden in Gent niet zoveel moedertaalsprekers Nederlands waren en we dus vooral Engels praatten met elkaar, volgde ik aan de universiteit zo veel cursussen als mogelijk om mijn taalvaardigheden te verbeteren. Ik denk dat het niveau niet vergelijkbaar is met het niveau in Servië, sinds ik in Gent meestal samen met de moedertaalsprekers lessen volgde. Er waren vrij weinig Erasmusstudenten die Nederlands studeerden en soms was ik zelfs de enige buitenlander in de les. De collegies waren allemaal in het Nederlands, wat voor mij soms toch wel een drempel vormde. Dat was echter niet het gevolg van de onvoldoende kennis van de Nederlandse taal, maar van het feit dat de Belgische studenten allemaal hun eigen lokale dialect praatten. Zo was het aan het begin niet echt moeiteloos om alles te volgen wat er in de les door studenten werd gezegd, maar met de tijd viel alles op zijn plaats. Wat mij nog is opgevallen, is dat de manier van lesgeven heel anders was dan op mijn eigen faculteit. Terwijl er in Belgrado vaak huiswerk wordt opgegeven en elke les begint met de presentielijst, zijn de studenten in Gent vrij om zelf te bepalen hoe ze gaan studeren. Wie voor welke reden dan ook niet naar de lessen kwam, mocht wel zelf thuis de leerstof bestuderen en gewoon het examen afleggen. In het begin leek me alles een beetje chaotisch en ingewikkeld, maar uiteindelijk viel het wel mee.

Studeren in het buitenland heeft in feite alleen maar voordelen en is een aanrader voor elke student die de behoefte voelt om een sprong in een andere wereld te maken en



voor een korte tijd een heel nieuw leven op te bouwen. Je komt in een andere leefomgeving terecht, je leert nieuwe mensen kennen en je maakt ontzettend veel mee tijdens je verblijf. Los van de dingen die je op een andere universiteit leert, is het studeren in het buitenland ook een hele goede manier om jezelf te ontwikkelen. Het is niet altijd zo makkelijk geweest maar uiteindelijk zijn het de mooie ervaringen die me het meest bij blijven en daarom zal ik altijd een bijzondere band blijven houden met de hoofdstad van Oost-Vlaanderen.

ZIMSKI SEMESTAR U HENTU

Studentkinja sam četvrte godine grupe za Nederlandistiku na Univerzitetu u Beogradu. Prošli semestar sam provela na Univerzitetu u Hentu, u Belgiji, kao dobitnik Erasmus-stipendije. Nakon pet meseci života i studiranja u Hentu, predloženo mi je da napišem kratak izveštaj i podelim svoje iskustvo. Nadam se da će ovaj izveštaj koristiti budućim potencijalnim dobitnicima Erasmus-stipendije, a koliko će biti kratak, već ćemo videti.

Veoma bitna stvar tokom vašeg boravka je, podrazumeva se, smeštaj. Biti pet meseci (ili duže) bez krova nad glavom naravno nije cilj razmene, a toga je savršeno svestan i Univerzitet u Hentu – stoga na raspolaganju stranim

studentima stoji nekoliko kampusa širom grada. U zavisnosti od toga gde ćete studirati (na Univerzitetu, Visokoj školi, Akademiji umetnosti, itd), možete se prijaviti za smeštaj u nekom od njih. Kampus u kome sam ja živela se nalazi u centru studentskih dešavanja u Hentu, blizu većine univerzitetskih zgrada, odakle su sve autobuske i tramvajske linije dobro povezane sa centrom grada (koji je i na samo 15 minuta hoda). Kako je, međutim, konkurencija za studentske domove velika, jako je bitno da rezervišete svoju sobu što je ranije moguće. Tako prvih nedelja po dolasku u Hent nećete morati da razmišljate o traženju smeštaja, već ćete moći da uživate u gradu.

Bilo je i studenata koji su živeli u privatnim sobama, ali bih ja ponovo izabrala universitetski dom za internacionalne studente. Ovaj smeštaj ima mnogo pozitivnih strana, a meni je lično najpre bilo bitno to što sam u domu bila okružena stranim studentima i što su po dolasku svi tražili novo društvo, baš kao i ja. S obzirom na to da smo bili tako blizu jedni drugih, najviše svog vremena u Hentu sam provela sa drugim Erasmus-studentima. Često smo, na primer, kuvali zajedno i organizovali nedeljna okupljanja, pa je svake nedelje neko kuvao svoje nacionalno jelo za ostale.

Hent je zaista izuzetan grad i pun je života. Ovo nažalost važi prevashodno za mesece tokom školske godine i kada su predavanja u toku, jer tokom praznika svi belgijski studenti (ili se bar tako činilo) odlaze kućama, pa grad postane maltene potpuno prazan i ne toliko zanimljiv. Kada sam tek stigla u Hent i dok je još uvek bilo toplo, nije bilo stvari koju su ljudi radije radili preko dana nego sedeli u baštama na ulici i uživali u hrani i piću. Shodno tome, širom Henta postoji jako mnogo barova i restorana sa baštama, a kultura izlazaka se vrlo neguje. Postoji i (više nego) veliki broj noćnih klubova, koji su brojno posećeni tokom cele nedelje. Pored toga se studentska organizacija ESN (*Erasmus Student Network*) pobrinula da nam nikada ne bude dosadno. Ova studentska mreža organizuje raznovrsne događaje za Erasmus-studente, kao npr. posete muzejima i žurke, kao i putovanja i jednodnevne ekskurzije u okolne zemlje.

Ono o čemu bi trebalo poveriti računa u Hentu su cene, a pre svega treba računati na svakodnevne izdatke i kiriju za sobu (otprilike oko 600-700 evra mesečno). Cene namirnica, kao i one u kafićima i restoranima su u principu više, ali ukoliko zaista vodite računa o novcu i probate da konstantno kupujete jeftinije varijante, moguće je na hranu i izlaske trošiti manje-više istu količinu novca kao u Srbiji.

Bavljenje formalnom stranom boravka u Belgiji nije bilo toliko lako i opuštajuće. Na početku je bilo neophodno srediti mnoge stvari, ne samo na fakultetu, već i u Kancelariji za internacionalne studente Univerziteta u Hentu, Imigracionoj kancelariji, banci. Samim tim je prošlo neko vreme dok nisam imala potpunu dokumentaciju i nisam bila upisana na odgovarajuće predmete na fakultetu. Srećom,

u studentskom gradu kao što je Hent, postoji izuzetno mnogo razumevanja za strane studente, a pogotovo za studente koji dolaze izvan Evropske Unije i koji su generalno morali ulagati mnogo više npora i vremena kako bi ispunili sve zahteve i obaveze. Situacija na univerzitetu je bila drugačija nego ona na koju sam bila navikla. Među mojim prijateljima u Hentu nije bilo mnogo izvornih govornika holandskog, te smo mahom pričali engleski jedni sa drugima. Zbog toga sam na fakultetu pratila što je više bilo moguće predmeta, kako bih poboljšala jezičke veštine. Prema mom mišljenju, nivo u Hentu se ne može uporediti sa ovim u Srbiji, jer sam u Hentu najčešće pratila predavanja sa izvornim govornicima. Među Erasmus-studentima je bilo vrlo malo onih su studirali holandski i ponekad se dešavalo da sam bila jedini stranac na predavanju. Sva predavanja su se održavala na holandskom, što je za mene nekada ipak predstavljalo neku vrstu prepreke, ne zbog toga što nisam posedovala dovoljno znanja holandskog jezika, već zbog toga što su svi belgijski studenti pričali svoj lokalni dijalekat. Tako mi nekada u početku nije išlo baš sasvim lako da ispratim sve što su studenti rekli na predavanju, ali je vremenom sve došlo na svoje mesto. Ono što sam takođe primetila je da je sistem predavanja potpuno drugačiji nego na mom fakultetu. Dok se u Beogradu često zadaju domaći zadaci i svako predavanje počinje prozivanjem prisutnih, studentima u Hentu je data sloboda da potpuno samostalno odluče kako žele da studiraju. Onaj ko iz bilo kog razloga nije dolazio na predavanja, mogao je sam kod kuće da spremi gradivo i izađe na ispit. U početku mi je sve delovalo pomalo haotično i komplikovano, ali je to vremenom prestalo.

Studiranje u inostranstvu u suštini ima samo prednosti i preporučujem ga svakom studentu koji oseti potrebu da uskoči u neki drugačiji svet i za kratko vreme izgradi potpuno novi život. Tokom svog boravka se nađete u novoj sredini, upoznajete nove ljude i prolazite kroz mnogo toga. Osim zbog stvari koje naučite na novom univerzitetu, studiranje u inostranstvu je i odličan način da se lično razvijate. Iako nije uvek bilo baš lako, na kraju su lepa iskustva ona od kojih sam imala najviše koristi i zbog toga ću uvek imati posebnu vezu sa prestonicom Istočne Flandrije.

Sara Ković

ZOMERSEMESTER IN BOEDAPEST

Dit jaar kreeg ik de prachtige kans om de colleges van de afdeling Neerlandistiek in Boedapest te volgen. De hele ervaring heeft een onuitwisbare stempel op mijn huidige en toekomstige studentenleven gedrukt.

Voor veel aspecten van mijn verblijf in Boedapest heb ik alleen maar woorden van lof. Vooral het collegesysteem maakte een zeer goede indruk op mij. Tijdens de lessen be-

handelden we bijvoorbeeld verschillende interessante artikelen over diverse thema's zoals sociale instellingen, geld, criminaliteit, recht, enz. Op deze manier begon ik voor het eerst over deze onderwerpen na te denken en ook daarover met mijn medestudenten te praten, mensen met wie ik voorheen alleen het Nederlands gemeen had.

Mijn medestudenten waren heel aardig en geduldig met het beantwoorden van mijn eindeloze vragen in verband met de colleges en toeristische attracties. Daarnaast maakte ik kennis met een groot aantal buitenlandse studenten die eveneens de stad wilden bezoeken. Ik maakte een boottochtje over de Donau met een student uit Turkije, ging met een student uit Ierland uit en dronk tijdens de dag koffie met een Belg. De meeste tijd heb ik natuurlijk met Hongaren doorgebracht, die enigszins verlegen bleken en geen vertrouwen in hun kennis van het Engels hadden. Helaas hadden ze daarom niet altijd even veel zin om met de buitenlanders kennis te maken.

Eén van de meest opvallende gebeurtenissen was het vieren van de Koningsdag in de residentie van de Nederlandse ambassadeur in Boedapest. Het personeel van deze imposante villa zorgde ervoor dat de gasten de hele avond dansten, lachten en van de typische Nederlandse gerechten genoten. Ik had ook de gelegenheid om met sommige respectabele Nederlanders kennis te maken. En aan het einde van het feest klonken er bekende verzen weer: 'Wilhelmus van Nassouwe, ben ick van Duytschen bloet...'

Alles kent echter een einde, en dus ook mijn verblijf in Boedapest. Dit was een prachtige ervaring voor mij en ik hoop dat ik in de toekomst dit avontuur zal kunnen herhalen.

LETNJI SEMESTAR U BUDIMPEŠTI

Ove godine sam imala tu divnu priliku da pratim predavanja na katedri za Nederlandistiku u Budimpešti. Čitavo iskustvo je ostavilo neizbrisiv trag u mom dosadašnjem i budućem studentskom životu.

Za mnoge stvari imam samo reči hvale. Najpre je sistem predavanja ostavio veoma pozitivan utisak na mene. Tokom časova smo na primer obrađivali razne interesantne članke na različite teme, kao što su socijalne ustanove, novac, kriminal, pravo itd. Na taj način sam počela sam da razmišljam o stvarima o kojima dotad nisam i da o njima raspravljam sa kolegama sa kojima mi je samo holandski jezik bio zajednički.

Moje kolege su bile veoma prijatne i strpljivo su odgovarale na moja beskonačna pitanja u vezi sa predavanjima ili turističkim atrakcijama. Pored toga, upoznala sam veoma mnogo stranaca koji su takođe želeli da obilaze grad. Tako sam imala priliku da se vozim turističkim brodićem sa studentom iz Turske, odlazim na žurke sa studentom iz Irske, a preko dana pijem kafu sa Belgijancem. Naravno, većinu vremena

sam provela sa Mađarima, koji su pomalo stidljivi i nesigurni u svoje znanje engleskog jezika, tako da nažalost nisu uvek bili raspoloženi za upoznavanje stranaca.

Jedan od najupečatljivijih događaja je sigurno proslava Kraljevog dana u rezidenciji holandskog ambasadora. Osoblje ove imponantne vile se pobrinulo za to da gosti celo večer plešu, smeju se i uživaju u holandskim specijalitetima. A na kraju večeri odzvanjali su dobro poznati stihovi holandske himne: 'Wilhelmus van Nassouwe, ben ick van Duytschen bloet...'

Međutim, sve ima svoj kraj, pa tako i ovaj semestar u Budimpešti. Ovo je bilo izuzetno iskustvo za mene i nadam se da ću u budućnosti imati priliku da to ponovim.

Tamara Zrilić

ZOMERSEMESTER IN WROCLAW

In februari ben ik met een CEEPUS-beurs naar Wroclaw gegaan. De eerste dagen werd er een Oriëntatieweek voor internationale studenten georganiseerd waar we alle belangrijke informatie van de coördinatrice ontvingen. Ze zei ons dat we tijdens ons verblijf in Wroclaw met verschillende uitdagingen geconfronteerd zouden worden, dat we veel over andere culturen zouden leren, veel mensen zouden ontmoeten, maar we vooral onszelf beter zouden leren kennen. Tijdens die week hebben we een wandeling met een gids gemaakt die ons veel over de stad en geschiedenis van Polen heeft verteld. Wroclaw is een prachtige stad met een boeiende geschiedenis. Ik woonde er in een kamer in een studentenhuus samen met drie andere meisjes, die eveneens uitwisselingsstudenten waren. Het was een fantastische ervaring om in een internationale omgeving te wonen.

Op de afdeling Neerlandistiek was ik de enige internationale studente. Dat was een uitdaging voor mij omdat bijna elk vak zo bedacht was dat de studenten tijdens de les vertalingen van het Pools naar het Nederlands en omgekeerd oefenen. De docenten waren echter heel aardig en, bij de vakken waar het nodig was, bedachten ze zelfs apart huiswerk en aparte toetsen voor mij. Ik vond het uitstekend dat er op de afdeling Neerlandistiek in Wroclaw keuzevakken bestaan die iets met Nederlandse taal en cultuur te maken hebben. Tijdens mijn verblijf in Wroclaw had ik genoeg tijd om de stad te leren kennen, maar ook om andere Poolse steden te bezoeken, waar ik erg van genoten heb. Ook ontmoette ik veel mensen en leerde veel nieuwe dingen. Studeren in het buitenland is een prachtige ervaring en ik zal het me mijn hele leven herinneren.

LETNJI SEMESTAR U WROCLAVU

Budući da sam dobila CEEPUS stipendiju, u februaru sam otišla u Wroclav. Prve nedelje je organizovana Orijentaciona

nedelja za internacionalne studente gde smo dobili sve važne informacije od koordinatorke. Ona nam je rekla da ćemo, tokom našeg boravka u Vroclavu, biti suočeni sa raznim izazovima, da ćemo naučiti puno o raznim kulturama, da ćemo upoznati mnogo ljudi, ali najpre sami sebe. Te nedelje nas je vodič sproveo kroz grad i ispričao nam je mnogo o samom gradu i njegovoj istoriji. Vroclav je predivan grad sa vrlo zanimljivom istorijom. Tamo sam živela u sobi u studentskom domu zajedno sa tri devojke, koje su takođe bile studentkinje na razmeni. Fantastično je iskustvo živeti u internacionalnom okruženju.

Na katedri za Nederlandistiku sam bila jedini internacionalni student. To je bio izazov za mene jer je skoro svaki predmet osmišljen tako da studenti tokom predavanja vežbaju prevođenje sa poljskog na holandski i obrnuto. Ali, profesori su bili vrlo ljubazni i sastavljali su posebne testove i domaće zadatke za mene na predmetima gde je bilo potrebe za tim. Mnogo mi se dopalo to što na katedri za Nederlandistiku u Vroclavu postoje izborni predmeti na kojima se uči gradivo vezano za holandski jezik i kulturu.

Tokom mog boravka u Vroclavu imala sam dovoljno vremena da upoznam grad, ali i da posetim druge poljske gradove, u čemu sam mnogo uživala. Pored toga, upoznala sam mnogo ljudi i naučila sam puno novih stvari. Studiranje u inostranstvu je predivno iskustvo koje ću pamti do kraja svog života.

Mirjana Popara

ZOMERCURSUS JOOS FLORQUIN, LEUVEN

De studenten Alisa Đukanović, Jovana Simić en Mila Vojnović hebben dankzij de steun van de Orde van de Prince een prachtige maand in Leuven doorgebracht tijdens het volgen van de Zomercursus *Joos Florquin*.

Ze waren gehuisvest in het Studentenhuis Viking, met een mooie achtertuin, waar ze vaak onder de appel- en perenbomen zaten te studeren, borrelen of gewoon van de sfeer te genieten. Het studentenhuis leek op het eerste gezicht een beetje ver van de ILT, maar als je een fiets huurt, bereik je elk deel van Leuven binnen de tien minuten.

Voor het begin van de cursus moesten ze een niveautest afleggen. Dat viel mee want ze werden alle drie tot de hoogste groep toegelaten. De lessen waren heel nuttig omdat niveau 5 eigenlijk de voorbereiding voor de ITNA-test was, waarvoor ze, opnieuw alle drie, geslaagd waren. Naast de ITNA-test waren ze ook voor PTHO (Profiel Taalvaardigheid Hoger Onderwijs) geslaagd. Daarnaast werden ze uitgenodigd om eind september nog eens te komen om een C1-test af te leggen, waardoor ze nu nog meer mogelijkheden hebben voor een masterprogramma in België.

In Leuven leerden de drie studenten een groot aantal mensen kennen die zich niet alleen met het Nederlands en



taalkunde bezighouden, maar ook met andere wetenschappen. Zo was er bijvoorbeeld een Spaanse economica, een Peruaanse juf, een Marokkaanse leraar Frans, een Poolse interieur designer, een Indonesische priester, een Schotse programmeur...

Naast het studeren hadden ze ook tijd om naar Brussel, Amsterdam en zelfs twee keer naar het kleine Mechelen af te zakken, maar ook om Prince-leden te ontmoeten. De studenten zijn een dag naar het Waasland gegaan, waar ze een heel plezierigetijd beleefden. Na een toertje door Sint-Niklaas, Zeeuws-Vlaanderen, Het Verdronken Land Van Saeftinge, Emmadorp, Hulst en na een kopje koffie aan Schelde, hebben ze bij Anna en Jo Gevers thuis in Meerdok een feestje met Prince-leden en gasten uit Zuid-Afrika bijgewoond. Augustus in België was regenachtig, maar zoals Anna zei: *'we mogen niet klagen, we hadden toch een beetje zon'*.

Ten slotte hebben we een paar nuttige tips voor de toekomstige zomercursisten in België: wees erop voorbereid dat de steden in de zomer leeg zijn; huur een fiets; neem een regenjas mee (handig op de fiets); blijf nooit alleen maar thuis omdat het regent; alles is dichtbij dus reis door heel België



want er is in elke stad wel iets merkwaardigs te bespeuren; leer zo veel mogelijk mensen kennen; doe een beetje onderzoek naar plaatsen die je bezoekt want meestal zijn de mainstream toeristplekken immers niet de interessantste (*use-it maps* met de tips van de locals kunnen handig zijn); en bovenal: hou je huisbaas te vriend! Geniet van je verblijf in België!

LETNJI KURS JOOS FLORQUIN, LUVEN

Zahvaljujući podršci Prinčevskog reda (Orde van de Prince) studentkinje Alisa Đukanović, Jovana Simić i Mila Vojinović provele su divnih mesec dana u Luvenu, gde su pohađale letnji kurs nizozemskog jezika *Joos Florquin*.

Bile su smeštene u studentskom domu Viking, iza koga se nalazi lepa bašta u kojoj su često učile, pravile žurke ili jednostavno uživale u atmosferi.

Studentski dom se na prvi pogled činio predaleko od Instituta za žive jezike (ILT), ali ako iznajmite bicikl, možete se u svakom delu Luvena stvoriti za deset minuta.

Pre samog početka kursa, studentkinje su morale da polažu test za raspodelu po nivoima, što se završilo veoma uspešno, ulaskom u najvišu grupu. Časovi su bili veoma korisni jer je peti nivo zapravo priprema za ITNA-test (*Intrauniversitaire Taaltest Nederlands voor Anderstaligen*), koji su kao i PTHO (*Profiel Taalvaardigheid Hoger Onderwijs*) sve tri položile. Pored toga su pozvane i da se vrte u septembru, kako bi položile i test za nivo C1, čime su dobile još više mogućnosti za izbor nekog master programa u Belgiji.

U Luvenu su tri studentkinje upoznale veliki broj ljudi, koji se ne bavi samo nizozemskim jezikom i lingvistikom, već i raznim drugim naukama. Tako su kurs pohađali i ekonomistkinja iz Španije, učiteljica iz Perua, nastavnik francuskog iz Maroka, dizajnerka enterijera iz Poljske, sveštenik iz Indonezije, programer iz Škotske...

Pored učenja, imale su i vremena da posete Brisel, Amsterdam i čak dva puta mali Mehelen, ali i da se sastanu sa članovima Prinčevskog reda. Studentkinje su otišle na jedan dan u Vasland (*Waasland*) gde su se ozbiljno nauživale. Nakon vožnje kroz *Sint-Niklaas*, *Zeeuws-Vlaanderen*, *Het Verdronken Land Van Saeftinghe*, *Emmadorp*, *Hulst* i nakon kafe na Sheldi (*Schelde*), u kući Ane i Joa Geversa prisustvovala su zabavi sa članovima Prinčevskog reda i gostima iz Južnoafričke republike. Avgust u Belgiji je bio kišovit, ali kao što je Ana rekla '*ne smemo da se žalimo, ipak je bilo malo sunca.*' Za kraj, imamo par korisnih saveta za buduće polaznike letnjih kurseva u Belgiji: budite spremni na to da su gradovi tokom leta prazni, iznajmite bicikl, ponesite kabanicu (zgodna je na biciklu), ne ostajte nikad kod kuće samo zato što pada kiša, sve je blizu, dakle proputujte celu Belgiju, svaki grad ima nešto zanimljivo, upoznajte što više ljudi, istražite unapred mesta koja posećujete, turističke atrakcije uglavnom nisu i najzanimljivije (*use-it* mape sa savetima lokala mogu biti korisne) i sprijateljite se sa kućepaziteljm! Uživajte u svom boravku u Belgiji!

Alisa Đukanović, Jovana Simić & Mila Vojinović



AANKONDIGINGEN
>> NAJAVE

AANKONDIGING MASTERSCRIPTIE

We waren al diep aan het nadenken over onze masterscripties toen we een interessant voorstel kregen: het *Anne Frank Huis* wil graag de vertaling en de uitgave van Judith Herzbergs toneelstuk *Kras* ondersteunen. We vonden het alle drie een fantastisch idee en zo is het ons gemeenschappelijke project geworden. Je zou kunnen zeggen dat het vertalen van een toneelstuk heel makkelijk is, of in ieder geval makkelijker dan het vertalen van een roman, maar toen we met het vertalen begonnen, merkten we meteen heel veel problemen op.

Ten eerste draait het om dagelijkse taal van de jaren tachtig, en het begrijpen van verborgen bedoelingen viel niet altijd mee. Soms ging het om een misinterpretatie en soms over het niet kunnen aanvoelen van die kleine woordjes die voor modaliteit in de gesproken taal zorgen.

Ten tweede zijn de karaktertrekjes van de personages niet altijd duidelijk aangegeven. Er zijn veel open plekken in het toneelstuk die op een interpretatie op de Bühne wachten. Moeten we als vertalers de tekst interpreteren of moeten we die zelfs zo open mogelijk laten? Dat was de grootste vraag bij elk vertaalprobleem dat we tegenkwamen. Tenslotte besloten wij om geen interpretatie te geven en zelfs de realia zo veel als mogelijk universeel te vertalen, zodat een regisseur het stuk in alle periodes en meridianen

NAJAVA MASTER RADOVA

Već smo ozbiljno razmišljale o svojim master radovima kada smo dobile jedan zanimljiv predlog: *Kuća Ane Frank* iz Amsterdama želi da podrži prevod i izdavanje drame *Kras*, holandske spisateljice Judit Herzberg (*Judith Herzberg*). Sve tri smo bile oduševljene idejom i tako je ovaj predlog postao naš zajednički projekat. Reklo bi se da je prevođenje dramskog teksta veoma jednostavno, ili u svakom slučaju jednostavnije od prevođenja nekog romana. Ipak, čim smo počele s prevođenjem primetile smo veliki broj problema. Pre svega, radi se o svakodnevnom, govornom jeziku osamdesetih godina, te nije uvek bilo lako razumeti skrivena značenja i namere. Ponekad se radilo o pogrešnoj interpretaciji, a ponekad o nemogućnosti da osetimo značenje holandskih rečica koje izražavaju modalnost u govornom jeziku.

Osim toga, karakteri likova nisu uvek jasno prikazani. Mnogo mesta u ovoj drami je ostavljeno potpuno otvoreno i čeka na interpretaciju na sceni. Smemo li mi, kao prevodioci da interpretiramo tekst, ili ga upravo moramo ostaviti što je moguće otvorenijim? Upravo to je bilo najveće pitanje svaki put kad bismo se susrele sa nekim prevodilačkim problemom. Naposljetku smo se odlučile da ne dajemo nikakvu interpretaciju teksta, čak su i realije prevedene što je mo-

kan plaatsen.

Tijdens het vertalen hebben wij de tekst uit het hoofd geleerd en ieder van ons leerde haar personages kennen en juist daarom gaven wij aan het begin een aanvullende beschrijving van hen. Het is namelijk heel belangrijk dat je het karakter van een personage in het oog houdt als je een toneelstuk vertaalt. 'Zou Manfred dat echt zo zeggen?', 'Nee, dat klinkt niet als Ina.' of 'Typisch Agnes.', kon men vaak horen op vergaderingen met onze mentor Jelica Novaković. Dankzij haar hulp en onmiskenbaar gevoel voor het Nederlands, hebben we de vertaling succesvol afgemaakt. Hoewel we in de toekomstige maanden waarschijnlijk ook nog een aantal veranderingen aan de vertaling zullen maken, begint nu de tweede fase van ons project: wetenschappelijke artikelen over de schrijfster en haar werk schrijven en onze vertaalproblemen in kaart brengen. Aleksandra Milisavljević schrijft over het leven van Judith Herzberg en de invloed van Jodendom op haar werk, Jovana Simić presenteert vertaalproblemen en rechtvaardigt de oplossingen en Mila Vojinović zal een kijk op het werk van Judith Herzberg geven aan de hand van de feministische elementen in haar poëzie en toneel.

De uitgave van het boek verwachten wij in september 2015.

guće univerzalnije, tako da reditelj može da smesti komad u bilo koji period i na bilo koji meridian.

Tokom prevođenja smo tekst naučile napamet, pri čemu je svaka od nas dobro upoznala svoje likove. Upravo zbog toga na početku dajemo dodatne opise njihovih karaktera. Naime, prilikom prevođenja dramskog teksta veoma je bitno da imati u vidu karakter svakog lika. Na sastancima sa našom mentorkom, Jelicom Novaković, često je moglo da se čuje 'Da li bi Manfred to stvarno tako rekao?', 'Ne, to ne zvuči kao Ina.' ili 'Tipična Agnes.' Zahvaljujući njenoj pomoći i nepogrešivom osećaju za holandski jezik, uspele smo da prevod uspešno privedemo kraju.

Iako ćemo u narednim mesecima sigurno praviti još izmena na prevodu, sada počinje druga faza našeg projekta: naučni članci o spisateljici, njenom radu i našim prevodilačkim problemima. Aleksandra Milisavljević piše o životu Judit Herzberh i uticaju judaizma na njen rad, Jovana Simić predstavlja prevodilačke probleme i opravdava rešenja, a Mila Vojinović će pružiti pogled na delo Judith Herzberh na osnovu feminističkih elemenata u njenoj poeziji i drami. Očekujemo da će knjiga biti izdata u septembru 2015. godine.

Mila Vojinović

Glavni urednik

Vojinović Mila

Redakcija

*Bahtijari Violeta, Korać Jovan, Ković Sara,
Mutić Stefan, Stanković Hristina*

Saradnici

*Popara Mirjana, Zrilić Tamara, Pavlović Ivan,
Marković Nikola*

Adresa redakcije

Filološki fakultet
Studentski trg 3
11000 Beograd

Foto

Wikipedia

Prelom

Vojinović Mila

Lektura i korektura

*Novaković Jelica, Budimir Bojana,
Ignace De Bruyn*

Izdavač

Centar za naučnu i kulturnu saradnju Srbije
i zemalja nizozemskog govornog područja
ARIUS
Džona Kenedija 6
11000 Beograd
Matični broj 17646150
PIB: 104433590
ISSN: 1820-614x CIP: COBISS.SR - ID
145128972

